

המלה

ישרו בערכה מסלה לאלקינו (ישעי' מ' נ')

ירחון — בעברית ובאידית

מוקדש לעניני תורה ויהדות

יוצא לאור ע"י

ועד הרבנים דניו-יארק רבתי

חוברת י"א.

כ"ה, חדש כסלו, תרצ"ו.

שנה א'.

תכן הענינים:

שאלות הזמן: מה בין נסי א"י לנסי חוץ לארץ.....
 חמערבם.....
 מקוה ישראל.....
 הרב משה הורוויץ.....
 איצלה וואלווינער.....
 הרב מ. ש. שפירא.....
 מאי חנוכה?.....
 הרב אלתר ווילמובסקי.....
 דברי חכמים וחדושים.....
 הרב ישראל דושאָוויץ.....

לאָמיר טאָן אונזער חוב.....
 רעדאקציע.....
 פון דער טעטיגקייט פון ועד-הרבנים, אברות, לוח ומדעות.
 A Suggestion.....
 Rabbi H. Goldstein
 Taharoth Hamishpocho.....
 Dr. Jacob Smithline
 Married Life of the Observant Jew.....
 Rabbi David Miller

"HAMSILOH"

Published by
 RABBINICAL BOARD OF GREATER NEW YORK
 229 East Broadway, New York, N. Y.

Vol. I

New York, December, 1936.

No. 11

תנאי החתימה:
 לשנה — 2 דולר
 לחצי שנה — \$1.00

נדפס בבית הדפוס גינזבורג ליינאָמייסינג קאָמפאני, 68 באַפאָלק סטריט, ניו יארק, נ. י.

שאלות הזמן

מיגוננו, ולרפא את הפצע העמוק שנפצענו בכבודנו ובנפשו של עמנו. ולכן שמחת הפורים שלנו מהולה בתוגה, ובשעה שקבענו לשמחה את ימי הפורים לזכר הנסים והפירקן קראנו ג"כ לתענית ליום שלפני' בשביל התוגה שרשמה לא נמחה מאתנו.

מה שאין כן בחנוכה.

על ארצנו ישבנו. ברמה נשאנו את דגלנו, דגל העם ודגל תורתנו, ואפילו כשהי' חרב חדה מונחת על צוארינו, ומחנה הטורפים של היונים הקיפה אותנו, לא נשפלנו ולא נפלנו ברוחנו. אמנם סבלנו בתחילה, קרבנות רבים של מיטב אהינו נפלו בשדה המערכה, אולם שוב התאוששנו ואורנו חיל ובכה השמים וברוח גבורתם של החשמונאים גברנו על שונאינו, והמכה שהוכינו ע"י היונים נרפאה ונשכחה ע"י הרוח של גאון והחד של הנבירה שבאו אחרי', וגדולה היא העצמאות בארצנו שזכינו בה מתוך מלחמה זו להשכיח את הדמים ששפכנו בשבילה. ולפיכך חנוכה לנו חג שכולו אורה, חג של נצחון הטהורים על הטמאים ופך שמן הקטן על האור היוני המתעה.

וכמו בימים ההם ובזמן ההוא, כן בתקופתנו זו בולט אותו ההבדל בין סבלותינו שבגולה למכות שאנו מוכים בארצנו. בארצות הגולה נפשנו כעפר לכל ריק ופוחז, הפרעות מטיחות עלינו פחד לגורל נפשותינו, ויאוש בתוך לבות בנינו, רוחנו מט בקרבנו, מתכווץ. הוא הגאון הלאומי שבנו, ואפילו הישועה שבאה לפעמים בחסדי ממלכות הארצות לא רק שאיננה ממתיקה את מרידות חיינו, אלא שמדכאה את רוחנו עוד יותר. כחגבים אנו נעשים בעינינו וכ"ש בעיני שונאינו.

לא כן הוא בארץ אבותינו, שם הבסים — הקרקע שמתחת רגלינו — שלנו הוא, שם יש לנו ההכרה כי הצדק אתנו, כי אנו בנינו, אנו בונים, ואנו נבנה בעה"ש את ארץ זו שנחלנו מאבותינו. אמנם קשה לסבול השתוללות זו

מה בין נסי ארץ ישראל לנסי חוג לארץ?

(תנוכה ופורים)

אף שדומות הן המאורעות שבפרס ומדי, בימי מרדכי ואסתר, לאלה שאירעו לנו בארצנו, בימי החשמונאים, בזה, שבשתיהן קדמו הפורעניות להתשועות, ובשתיהן רחפה סכנה של כלי' על עם ישראל בטרם שנושע תשועת ד', בכל זה, לא נצטוינו ע"י חכמינו ז"ל לקבוע בערב חנוכה זכר לפורעניות ע"י תענית, כשם שתקנו לנו להתענות בערב פורים תענית אסתר, "לזכר היום שנקהלנו בו לעמוד על נפשם" (ר"ת ברא"ש מגילה), כאלו הדגישו בזה את הדבר, כי אין בשמחת הפורים בכדי להסיח דעת מן הצער שקדם אותה, אבל יש בכדי הישועות והנפלאות שנעשו לאבותינו בימי החשמונאים שנשכח על המלחמות ועל דמינו שנשפך בימים האלה עד שזכינו לעזרת שמים ביד גבורי המכבים. — ואף זה מן הדברים שיש בין חנוכה לפורים, כלומר בין נסי ארץ ישראל לנסי חוג לארץ.

כי עדיין חקוקים על לוח לבנו יסורי עמנו בימי שושן ואחשורש, ומזכירים אנו מתוך כאב לב ויגון נפש את הלך רוחו של אבותינו בימים האלה, כשהיו מדוכאים ומושפלים בנוף וברוח ונתונים למרמס רגליהם הנסות של כל בוז אדם, ועוזבים ומופקרים לפני כל טורף ודורס וכל מי שרצה זכה בנו, ואם לא מצאנו חן בעיני איזה המן לא הי' צריך אלא לשחד את המלך הטפש או הפסח שמשל ממשלה בלתי מונבלה, והלה בשויון נפש גמור הוציא מיד, "פתשגן כתב להרג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד ושלא לבוז" באין מכלים דבר. — האומנם שמן השמים עכבו על ידו ונצלנו בנפשותינו, אבל היכולה הצלה זו שלא נתנה לנו אלא חיי עבדות — כי הרי, "אכתי עבדי אחשורש אנן" — לנחמנו

ועל פני כולם רוח חג, רוח קרושה מרחפת, הכל רצים והכל דוחפים זה את זה, כל אחד רוצה להקדים את חברו לעשות איזה מעשה לשמח חתן וכלה, למלא רצונם, את אשר הם רוצים, ולעשות גם דברים שלא עלתה על לבם, אם רק יש במעשים האלה איזה ענג להחתן והכלה. והם, החתן והכלה, יושבים כמלך ומלכה בחג הכתר, יושבים אל השלחן, אבל מחשבותיהם ורעיונותיהם עולים למעלה למעלה, ומסוף העולם ועד סופו, כאלו מרחפים בעולם הנשמות, עולם שכלו טוב, שכלו רך וענג. הווג הזה נציב רגש, כולו פאָעוּיא, חלל של איריאָל. ואנכי יושב וחושב: רבש"ע! אדם זה שבראת, מה טיבו? לשמחה מה זו עושה? במה עסוקים האנשים האלה? למה נאספו כולם? מה זאת ועל מה זאת? האם האנשים האלה שנאספו פה חסרי דעה כולם, ואינם יכולים להבין שפה אין כל חדש תחת השמש? שבמקום הזה אין כל מקום לשמחה ולרגשי קודש, רק מקום לראות את קוטן בריאת האדם, שעד שלא נברא אינו כראי ועכשיו שנברא, כאלו לא נברא, בא מטפה סרוחה ועוסק בטפה סרוחה, ולאן הוא הולך למקום רמה ותולעה! הלא כלמה תכסה פני הווג הזה! ובוש לא יבושו כל הנאספים האלה לבוא ולראות את האדם בקלקלתו, בשפלותו ונסותו בעסקו בהאקט היותר מזוהם ומגונה שבמעשי האדם, בדבר שאדם ובהמה נפגשו, מבחר היצורים וחמור אוכלים באבוס אחר — הוא חיי האישות. ובחשבי כל אלה, עלה במחשבתי כל אלה הרומנים שנכתבו ונרפסו מאז שנברא העולם עד עתה, שנבראו מאנשים גדולים, בעלי מוח, חושבי מחשבות, והוגי דעות אשר כל העולם מבליים על הספרים האלה ימים ולילות בלי הפוגות. והנני יושב וחושב, יושב ותוהה, רבש"ע! האם כולם חסרי דעה המה, ואינם מבינים במה הם עסוקים, ומה הם בוראים, ומה הם קוראים? האם אינם יכולים להבין שמעו לא יצא מתוק, ומחכיבור והזוהמה אינם יכולים להוציא רך וענג, ואהבה ויופי, ואין כל בריה יכולה לברא יש מאין? השאלות האלה שהניעו

של כחות ההרס שבארצנו, אמנם מכאיבות הן האברות, ממררים הם הקרבנות, אבל רוחנו אתנו וממתיקה היא ההכרה, כי איננו הפקר, איננו מן הנעלבים ואינם עולבים, האנכי העממי לא נפצע, ואם הבלגנו על רגשותינו ולא מדרנו לאויבינו כמדתם, אבל גם לא נתנו נוונו למכים ונפשותינו לבוז ולקלסה.

בגלות אנו מסתתרים במרתפים ואין בנו כח ורוח להגן על נפשותינו ועל נפש עוללינו, וכשאנו יוצאים מן המהבואות בושים אנו להביט בפני אדם, ולפיכך אנו מתמוטטים בנולה מן הפורעניות ומתנוונים מן הישועות, ובארץ כשאנו לוחמים, „בעד עמנו ובעד ערי אלקינו“, אנו עוברים על התלאות, מסיחים דעת מן הפרעות, וממשיכים עבורתנו ביותר מרץ ובהתאמצות יותר נלהבה, עד שהאמת והצדק ינצחו, ואור פך השמן הקטן שוב יבקיע את החשך והי' לאור שבעת הימים, אור שלא יפסק לעולם.

זהו שבין נסי חוץ לארץ לנסי ארץ ישראל!

מקוה ישראל

הרב משה הורוויץ (הרמ"ה)

קונטרס זה הי' לפני רבנים גדולי ישראל באה"ק וביחוד לפני מראה עיני הכהן הגדול הנראי קוק זצ"ל, וישר בעיניהם להרפסו ולחלקו בין הנער, וכדבר בעתו לרגלי התעמולה של ועד הרבנים בשביל סהרת המשפחה מצאנו לטוב להרפסו ב„המסלה“.

מקוה ישראל ר', מה מקוה מטהר את הטמאים, אף הקב"ה מטהר את ישראל. (יומא פ"ה).

מי יודע רוח האדם העולה היא למעלה, ורוח הבהמה היורדת היא למטה, הכתוב הזה עלה במחשבתי, בהיותי קרוא על חתונה לסדר קדושין, בשבתי אצל השלחן והבית מלא אנשים ונשים וטרף באין מקום, הכל לבושים בגדי חג

מוחו, להפך כל מעשיו המגושמים לרוחניים, ומעו הוא מוציא מתוק, ומהמכוער והמגונה הוא בורא עולמות של יופי ואהבה ועושה מהם מטעמים רוחניים, הנותנים ריח טוב באף כל הנפגש אתו, ולכן מן האקט היותר מכוער ומזוהם כמו חיי האישות נבראה ספרות יפה רומנטית מראש העולם ועד סופו, וכל יצורי העולם קוראים ומתענגים עליהם, עד שמרוב העצים לא יראה היער, ומרוב היופי והאהבה שלפפו חיי האישות, לא נראה הכעור והמגונה שבהם. וכה הולך וסובב זה ספר תולדות האדם, מאז ברא אלקים אדם על הארץ, למרות המריבה והמחלוקת ופולמס הסופרים אדות המטריאליזום והאדיאליזום. כי חק הטבע על מקומו עומד, למרות כל הכרכורים שמכרכרים סביבו כל אלה, שיש להם עינים לראות ולא יראו ואזנים להם ולא ישמעו...

את חק הטבע הזה שומרת מכל משמר האמונה, שגם היא תולדה אחת מהחק הזה, היא בחפצה להנעים חיי אדם עלי אדמות, להרים אותה משפלותו, ולבלתי תת אותו לשקוע ברפש החיים ומעשיו הפעוטים והמגונים והמזוהמים, ששם הוא רואה את עצמו בשפלותו ובנולותו, עשתה ציונים למעשיו, היא תראה לו את המקום בניהנום של החיים, אשר שם יוכל לבצר לו עמדה תחת רגליו ולומר שירה, שירת החיים משם, גם בראותו קומן מעשיו וצער החיים לבל יפול בנופלים לבלתי תקטן ויגרע קומתו בעיני עצמו, ביחוד שמה עיניה על זה תורתנו הקדושה תורת החיים, שבה נאמר: וחי בהם ולא שימות בהם, לבל ימות מיתה גופנית ורוחנית יחד, כי הא בהא תליא, כשאין חיים רוחניים גם חיים חומריים אין, אם אין רוח האדם עולה למעלה אז גם חיי הבהמה ירדו למטה כל כך, עד שאין חיים.

לכן לא הניחה תורתנו הקדושה אף מעשה אחד ממעשי האדם עלי אדמות, שלא הניחה את חותמה עליו, למען יראה שגושפנקא רמלכא עליו, ויתרומם ויתנשא למעלה, ולא ישתקע בחלאה וזוהמה של מעשיו הפעוטים והקטנים, שהם רוב, רובו ככולו, מעשה בני אדם על פני

נימי מוחי הביאו אותי אל הכתוב „מי יודע רוח האדם העולה היא למעלה“ שאמנם האדם הזה שנברא בצלם אלקים, שיש לו מוח הונה דעות ולב מרגיש לא יוכל להסתפק במועט, לא יוכל להסתפק במעשיו הפעוטיים והמזוהמים, כאלו כל בריאתו הוא רק להתעסק בדברים קטנים ובדברים מגונים, לחטט באשפה ברפש וטיט היון. לכן הוא משתדל למצא בכל דבר איזה אידיאל, איזה רגש קודש, איזה רוח נשגב, רם ונשא, הוא רוצה להתרומם ולהתנשא מעל כל קטנות החיים. לברא מהם ובהם עולמות רוחניים, חיי נשמות. ודוקא מהדבר היותר שפל וחמרי ובהמי, הוא משתדל להתרומם ביותר למען לא יראה עצמו בקלקלותו ובנולותו. שאיפתו לאידיאל כל כך חזקה בקרבו עד אשר אין נסתר ממנה. גם האנשים החושבים שברית כרתו עם החומר ואין להם כל יחוס עם הדבר הנקרא רוחני ואידיאל, גם הם למרות רוחם מבלי דעת ומבלי חשבונות רבים אוחזים בשתי ידיהם ובכל שארית כוחותיהם באידיאל וברור מאנטיקא, גם הם עושים משתה ויום טוב ביום בואם בברית הנשואין, מבלי ראות ומבלי הבין, שמעשים כאלה סותרים על פניהם ועל שטותיהם ואומרים להם, לשוא תתימרו שאין לאדם שום שאיפה רמה מלבד השאיפה להנות מעולם הזה בכל עשר אצבעותיו, כעת שהם בעצמם בוש לא יבושו לאסוף אנשים ונשים וטף ולעשות חג הנשואים בקול המון חוגג, מבלי הבין שאין כל הגיון ישר לעשות פומבי לדברים הנעשים בצנעה, לאסוף אנשים זרים ולשמח אתם על יצרו של אדם המתנבר בכל יום ועל צרכי האדם המכוערים והמגונים ועל טבעו הבהמי שבו, שסוף כל סוף גם טבעו מוחה נגד הפרסום והפומבי שבדברים כאלה. ואחר כל אלה גם הם ככל האנשים שהיו לפניהם, עושים משתה וחג ופרסום לכל מעשיהם האלה, באופן שמתראה כאלו לגדולות נצרו, וגדולות יוצרים, ועולמות מתהווים ומיוצרים על ידיהם...

החק הטבעי הזה, שהאדם לא יוכל להסתפק בחייו החומריים והפעוטיים, במעשיו המגושמים והמזוהמים. הוא הוא, מכה על סדקו ועל

הארמה. כאמרם: ז"ל (ילקוט שמעוני סוף פ' קדושים), בחרישתו — לא תחרוש בשור וחרור יחד; בוריעתו — לא תזרע כרמך כלאים; בקצירתו — ולקט קצירך לא תלקט; בעמורו — ושכחת עומר בשדה; בדישתו — לא תחסום שור בדישו, וכן הלאה עד אין סוף...

את הדבר הזה הננו רואים ביחוד, בעת שהאדם נמצא במצב מדוכא, בעת שמעשיו שהוא מוכרח לטפל בהם גורמים לו ירדת הרוח והרהורים רעים, והשקפה לרעה על החיים תחל לקנן בו, או באה אליו תורתנו הקדושה בציוניה ובאותיותיה, להרים את רוחו רוח האדם העולה למעלה, לכל ישים לב למעשיו הפעוטיים ואי נעימות חייו החומריים, שצלליהם מרובים, ובכל פנות שהוא פונה הוא מוכה ומעונה, וחייו אינם חיים: כל זב וכל צרוע אשר חייו עליו למעמסה, וכנצר נתעב הושלך מן החברה, ועליו נטל רק לטפל בחליו ובפצעיו, שאז הוא מוכן למחות כנגד החיים וכנגד כל הבריאה, ולקרא ספר איוב, שהוא סמל המחאה היוצא מלב כל אומלל, המוכרח לטפל בפצעים אנושים שהחיים נושאים עמם — בהרפא מהם, צותה עליו תורתנו הקדושה — „אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור" ר"ל: אך מעין הנובע מים טהורים, או מקוה מים שלא חלו בהם ידים, ידים עסקניות, ידים מסואבות, ושלא נאסף ואינו מתקים ע"י דבר המקבל טומאה, אם יתאחד עמם כשהוא ערום כיום הולדו, טרם שנתגשם ע"י החיים החומריים ויברך, אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה, הם, הם, ישפיעו עליו שפע קדושה, עד אשר ישכח מעט את עניו ומרודו, ויתאחד עם כל הבריאה האומרת שירה ליצורה ובוראה, ויהיה כקטן שנולה, כי המיס'חיים בכלל משפיעים על האדם רעננות ושביעת רצון והרהורים טובים, ולכן השתמשה תורתנו הקדושה במקוה מים להרים את רוח האדם, להוציאו מהעולם התחתון לעולם העליון, לחשוב מחשבות טובות, ולהרגיש בעולם הזה חיים של עולם הבא, של עולם הרוחני: כל הנוגע בשרץ המעורר זועה וגועל נפש בנפש

האדם — טמא הוא הוא רואה את הבריאה בקלקלתה, והחיים בשפלותם, ואך מים חיים יסירו מעליו הרוח הרע, שהביא עליו השרץ חלאת הבריאה, מה גם בנגעו בנבלה או במת. ששם הוא רואה את האפס שבחיים, התהו ובהו שבהם, המות המלוה את החיים והולך אתם שלובי יד, הוא שומע את שירת המות, שישיר באזניו: בן אדם, לשוא הנך דודף אחרי החיים, לשוא הנך מתחזק לאחז בהם בכל כחותיך, — ממני לא תמלט, מאין באת ולאן אתה הולך? כל שירת החיים הוא אך רמיון כוזב, והענג והרך והיופי שבחיים, הם אך פרזות מצלצלות, שברו להם בעלי רמיון שאין להם עינים לראות ולב מבין, ורוח רעה תבעתהו, טמא הוא ומטמא אחרים; מרוחו יוכל להשפיע גם על אחרים. אך אחרי בואו במים במעין או במקוה מים תשוב אליו רוחו, יתאחד עם הרעננות, עם המים החיים המעוררים חלוץ עצמות, ירגיש בעצמו שהתלבש בקדושה וטהרה, כי אך יברך אשר קדשנו במצותיו וישא עיניו אל על, וישכח את המות שבחיים וטהר... ואם במקרים בלתי קבועים, כמו זב וצרוע ונוגע בשרץ ובנבלה או במת, השתמשה תורתנו הקדושה במקוה מים להרים את רוח האדם, מה גם בדבר המתמיד בחוקי החיים כמו חיי האישות, שגם הטבע בעצמו טבע עליהם חותם של בוששה, כאלו גם הוא בוש שחקק חק כזה לכל החיים על פני הארמה, מבלי הבריל בין השרץ השורץ על הארץ עד מבחר היצורים. ושהאדם בעצמו משתדל ליפותו ולהוריק עליו שפע קדושה, כל יתראה בעיניו בכל נסותו וקטנותו. אין כל פלא אם תורתנו באה אליו לעזר, להנעים את חייו, ולהטעימו טעם רוחני, ואידיאלי שבכל דבר, שכל אחד ואחד יכול למצוץ את הטעם הזה מכל מעשה ומעשה, אם אך יוכל לחשוב חשבוננו של עולם. מצוה לשמח חתן וכלה, דרב עם חוגגים חג הנשואין. ומברכים „אשר קדשנו במצותיו וצונו" ושוכחים את חק החיים וחזורים ומברכים „והתקין לו ממנו בנין עדי עד" כלומר, עוסק בבנין עולם ולא ברברים גסים ומגונים, וכן הלאה. אבל

נשואות לא למעלה רק לחללו של עולם הכללי, ובעולם הכללי, ההתחכמות היתרה נגד טבע האנושי ונגד רוח האדם העולה למעלה, היתה לתורה חדשה, שהחריבה את העולמות הרוחניים, ויחד עם זה נוטל טעם החיים הרוחניים, והמקוה היתה לשם של גנאי, ומפני שחוק קל של קלות ראש, נשמה המקוה ודרכיה אבלות, הננו קוצרים בדמעה את אשר זרענו ברנה של קלות ראש, נדמו עמי מבלי הדעת, כי אתה הדעת מאסת ואמאסך מכהן לי ותשבח תורת אלקיך אישכח בניך גם אני" ומצלצלים באזני דברי תורתנו הקדושה, היורדים וחדרים עד התהום, "ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה את מקורה הערה והיא גלתה את מקור דמיה ונכרתו שניהם במקרב עמם" לו גם אין כאן ענש ב"ד אבל יש כאן ענש מן השמים ומן החיים, אין כאן דברים ארוכים, אך קצרים, מועטים: אבל מועט המחזיק את המרובה. האנשים האלה לוקחים את החיים כמו שהם בלי שרס וכחל, על קרבם ופרשם. עם כל חלאתם וזוהמתם, ממלאים חוקי החיים ככל שרץ השורץ על הארץ. אינם יכולים או אינם רוצים להתרומם ולהתנשא על קטנות וחלאת החיים. אמנם הם אינם עושים שום רעה לאיש במעשיהם, אך ענש העברה הזאת כרוך בעקבם, הוא מלום על דרכם בחיים, הם לא יחיו חיים ארוכים, בניהם אשר יקומו אחריהם לא יאריכו את ימיהם, ואדרכה ישתדלו לקצרם בכל פנות שיפנו, הבנים יהיו פגומים ולקויים ברוחם, הם לא ירגישו כל צורך רוחני במעשיהם, הם גם כן, ימלאו אחרי חוקי הטבע כמו שהם, ואחת היא להם אם יבואו בכרית הנשואין או לא, אחת היא להם אם יבואו בכרית הנשואין עם בת עמם או עם בת אל נכר, רא ודא אחת היא להם, כל האנשים הם אנשים וכל הנשים הן נשים, וחוקי הטבע אינם מפליאים בין עם זה לעם אחר. ולכן בעת שהננו רואים שכל עמנו בוכה למשפחותיו, בניהם הלכו מהם לבלי שוב עוד, וכל אחר ראה שכל ימי חייו יגע לריק והוליד לבהלה, בת קמה באמה כלה בחמותה, ואויבי איש אנשי ביתו, וערירים וגלמודים

לא די בזה, רוח הקדושה ששרה על הזוג בבואם בכרית הנשואים לא תתמיד, החיים בכלל מוחקים ומשכיחים את הרשמים הרוחניים השוררים על האדם בעתות ידועות, וצריכים מעשים ופעולות לפרקים תכופים, להשפיע על האדם רוח קדושה מחדש. ותורתנו הקדושה מצאה את המקום והזמן המסוגלים לזה, להשפיע על הזוג בכל פעם ופעם שפע קדושה של התרוממות הנפש ועלית נשמה, "ואשה כי תהיה זבה, דם יהיה זבה בבשרה — שבעת ימים תהיה בנדרתה וכל הנוגע בה יטמא עד הערב" היא בעצמה מרגישה אי נעימות מחק הטבע הזה, היא נטולה מן החיים, והיא רואה את עצמה בנולותה, רוח רעה שורה עליה מהחק המכוער הזה של הטבע. לכן האיש הנוגע בה יטמא עד הערב, לכל תשפיע מרוחה הרעה עליו. וכאשר תשוב אל החיים אל תשוב כמו שהיא, עם כל הרפש והנוול שבחיים, וביחוד בחיי האישות. יש לה צורך בעלית נשמה, ברוח קדושה וטהרה. עוד הפעם "אשר קדשנו במצותיו וצונו" עוד הפעם מקוה מים, עוד הפעם להתאחד עם מים חיים שלא חלו בהם ידים, עוד הפעם רגשי קודש, עוד הפעם שכחת המעשים הנסים וזכרון בנין ערי עד. עוד הפעם מעוז יצא מתוק, ומחכינור והזוהמה עלית נשמה.

ואמנם המקוה הזאת נתנה לעם ישראל חיי משפחה של קדושים וטהורים, היא שנתנה לעם ישראל דורות של בנים נאמנים לעמם, דורות שבנו את בית ישראל — אל תקרא בניך אלא בוניך, בנים שראו את הוריהם בקדושתם ובטהרתם, בנים שראו השכינה בבית הוריהם ובחדרי משכבותיהם, בנים שכברו את הוריהם והאריכו ימיהם וימי עמם, בנים שהמשיכו את כפר תולדות עם ישראל...

אבל כל זה היה בעת שמהלך החיים אצל עמנו היה כתקונו, כל אחד הרגיש את הרך והענג שנתנה היהדות לעם ישראל, מה שלא השיגו כל העמים, למרות התפתחותם המוקדמת, למרות השכלתם הגבוהה. אולם עתה שהרלנו לחשוב חשבוננו של עולמנו, חשבון של עמנו, רק חשבון של עולם הכללי, ועיני בנות ישראל

כמשורר אלסי, הנותן חופש לרגשותיו. לא כסיפא רק כספרא. לא הבינה לרוח האדם העולה למעלה, לא הבינה שבעלה המלך הגדול והלוחם הגבור המפורסם, יש לו גם נשמה גדולה, נשמת אלסי ממעל, הרורשת לפרקים התפשטות הנשמיות, עלית נשמה, לשבח את החיים הפשוטים של דם ואש ותמרות עשן של איש צבא, היא הטיפה לו מוסר. אבל כאמרם, (סנהדרין כ"א), שקלתה מיכל למיטרפסה, מוסר אלסי לזה אותה על דרכה דרך החיים, „לא היה לה ילד עד יום מותה" אמנם ילדה בנים וגדלה בנים, וגם היה לה צער נידול בנים, אבל לא לה היו, בחשבונות של קטנות המוחין ובבושה מדומה לפני אמה ושפחה אין מגדלים בנים, אין מגדלים דורות לעם ישראל ולא לעצמה... אם אנו רואים את מצבנו הנודא כעת, שבנינו הולכים מאתנו, מתבוללים בעמים אחרים, עד אשר עור מעט יחדל ישראל מהיות לגוי, אם אנו רואים משפחות משפחות נכרותים מעמם, עדידים חיים וערירים מתים, אז אין לנו עצה אחרת רק לשוב אל המעין הנובע, אל המקוה — טהרה של עם ישראל, שמהם יתד מהם פנה לשמור את טהרת המשפחה, הם המים חיים שנתנו לעם ישראל חיי רוח ויחד עם זה קיום האומה. אבל יחד עם זה עלינו ללמד את בנינו חוקי החיים: שהחיים אשר יסודם על כרחך אתה חי וסופם על כרחך אתה מת, אינם התיכה אחת של הגיון מאטעמאטי. רק חוקים שונים ולפעמים גם מתנגדים זה לזה. וכשם שאין אנו יכולים לעמוד על אופי של רוח הבהמה שבאדם היורדת היא למטה, כן אין אנו יכולים לעמוד על רוח האדם העולה היא למעלה. אבל בכל אופן הם חוקים קבועים שומרים את תפקידם, והחולק עליהם כחולק על הטבע והחיים... בנו בתים למקואות, אבל יחד עם זה למדו את בנותינו לבלי בוש בציונים וברשמים המעוררים את הרגש והרוח שבאדם, שבלעדיהם החיים אינם חיים, רק נקור וחטוט כאשפה. כי יותר יש להכלם ביחוד האדם עם מעשיו הפעוטיים והמוזהמים, משיש להכלם ביחוד האדם עם נשמתו ועם רגשותיו הטהורים

הם רואים את עצמם, בנות אל נכר לקחו הבנים, ואחר בנים בני עם ודת אחר דבקו בנותיהם, והם רואים שרור יבוא לא להם הוא, והם נכרתים מעמם, והם מוחים וחוזרים ומוחים וצועקים על העבר ואין שומע להם, ונמקים הם בענים. אז תחת להאשים את בניהם, היה להם להאשים את עצמם, אשמים הם בעצמם ברעתם, הם אמרו את האלף ולכן אמרו הבנים את התו, הם הפשיטו מן החיים את הענג הרוחני, הם החריבו את העולמות שבנתה היהדות, הם מחקו את הרשמים והציונים הרוחניים שחתמה היהדות את כל המעשים הנעשים תחת השמש, המקוה שהיתה מקוה טהרה לחללי הרוח הם החריבוהו. הבושה שהיתה על פניהם מפני חכמיהם החדשים ואמהותיהם ושפחותיהם, לבל תצחקנה עליהם, היא אכלה את יגיעם ועמלם אלו הבנים, הבושה הזאת שהיא תולדה של הפילוסופי' הרלה, של העטיקא והעסטטיקא של האמהות והשפחות, לא ימנעם מלחונג את חג הנשואין ברב עם ובקול המון חונג בפומבי, רק את הרגעים הקדושים של יחוד האדם עם עצמו עם נשמתו, לא תוכל הבושה המדומית הזאת לסבול ולנשא, זאת תורת רוח הבהמה שבאדם היורדת למטה. ההורים בושים עם המקוה. והבנים בושים להפליא בין עם לעם ובין דת לדת בחיי האישות. ההורים אינם מבינים מה ענין מקוה מים עם קיום העולם, והבנים אינם מבינים מה ענין דת ולאומית אצל בנין העולם, ההגיון המאטע' מאטי של דברים כאלה ראו ורא אחד הוא, אבל שוכחים האנשים האלה, שהחיים אינם חשבון מאטעמאטי רק קבוצ של הרגשות שונות, אשר בהקבצם יחד הם נקראים חיים... ואם חסרה אחת מהרגשות האלה אז החיים אינם חיים, רק תהו ובהו, רפש ומיט, חלאה וזוהמה... גם מיכל בת שאול חשבה שראתה את בעלה בגולותו בהיותו מפזז ומכרכר לפני ד' צבאות, כהנלות נגלות אחד הריקים לעיני אמהות, עבריו, אדמו פניה מכובשת בראותה את בעלה לא כמלך לבוש הוד והדר, לבוש נאה וגאון ומתיפה כתרנגול הודו לפני עבריו ואמהותיהם, רק

בתור גאון, כי אם גם להחכם היותר גדול בדורו, אשר כל דבריו היו כדברי האורים. והיו דבם שהעריצו אותו כ"כ עד שקראו לו נשיא ישראל.

הוא נולד בוואלווין לאביו הגד"ח זצ"ל. עוד בילדותו הצטין בתור ילד נפלא, עילוי ופקח המושך עליו את עיני כל רואיו. בהיותו כבן עשר הביאו אביו לפני רבו הגאון רבנו אליהו מוויילנא זצ"ל. הנער הנפלא הזה הציע לפני הגר"א איזה באור דרושי קצר באחד המקראות. הגר"א נשתומם מחכמתו של הילד ומדברו הנעים והנאוה, ויאמר לאביו: מובטחני בו שיהיה לדרשן גדול בישראל.

הנער התפתח ועלה מעלה מעלה בחכמת התורה. בדרך אגב רכש לו גם ידיעות הגונות בהשפות: הרוסית, הפולנית והאשכנזית וגם קרא בספרותן — השכלה גבוהה מאד לפי מצב העת ההיא.

שמו הגדול נתפרסם גם מחוץ לגבולות רוסיה, ובעוד היותו צעיר לימים הומיניהו קהלות אחדות באשכנז לשרת אצלן בתור רב, אולם אביו הגר"ח הנייאהו מזה בכל כחו, כי פחד מאד מההשכלה הברלינית שעשתה אז שמות במחנה ישראל אשר באשכנז וגם הביאה שמד על הרבה משפחות חשובות שם, ומפני זה מסר לו את הנהגת הישיבה עוד בחייו ויכבדהו גם בהגדת שעורים. קרוב לזמן ההוא הניחו את היסוד לבנין חרש בעד הישיבה והגר"ח אמר אז למכריו: פה אני משקיע את איצלה בני. (רא מויעד איך איין מיין איצעלען.) הוא קוה שהישיבה תמשכהו ברב כחה להשאר בוואלווין ומחשבתו זאת נתקמה, כי נתקשר לה בעבותות אהבה ובכל חם נפשו הגדולה התמכר אליה עד יום מותו. אולם לא בנסל עלתה בידי אביו למסר לו את משרת ראש הישיבה, כי הרבה מתנגדים קמו לבנו הצעיר. בהישיבה נקבצו אז ממבחי הכשרונות שבליטא והרבה מהם חברו, אחרי פטירת הגר"ח, ספרים מצוינים במקצע ההלכה ושמש יצא לתהלה בכל רחבי רוסיה. כמובן שאחרים מהם החזיקו את עצמם לגדולים ממנו בתורה ודעתם לא יתה נוחה כלל מרבם החדש.

והקלושים. הגיע העת לחשוב חשבוננו של עולם וביחוד חשבון עמנו המפרכם בין החיים והמות. העם חדל להוליד בנים שיאריכו ימיו, חדל להוליד בנים שיטפחו את דוחו הנשגב, החותך לו חיים ארוכים. והמכוש הראשון בבנין עם ישראל היא המקוה. ומה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל ואז ישיב לב אבות על בנים, ולב בנים על אבותם ושלום על ישראל...

ר' איצלה וואלוויןער זצ"ל

מאת הרב מ. ש. שפירא

הננו מעוררים תשומת לב קוראינו אל המאמר המצויין הזה בסגנונו ובתוכנו המלא ענין, בהאירו לנו תקופה שאר הרב הנכבד בעל המאמר, בהיותו ילד ולוין ואחר סתלמירי' הסובהקים ולא כל סופר תולדותינו אחר, עמד עליה עד הנה.

המערכת

אין לך עם בתבל, שהוציא מתוכו גאוני הרוח, במספר כ"כ גדול כעם ישראל, ולא להנם נקרא בשם עם הספר, כי באמת נעשה הספר לתכן חייו ולשרש נשמתו, וגדולי המוח שבכל דור ודור הקדישו לו את מיטב כחותיהם, וכל שיחם והגינם היה רק בו. אולם לא כולם זכו גם לשם חכם, כי הגאונות והחכמה הן שמות בלתי נרפים ולא בכל פעם הן מזדווגות באדם אחד. החכמה במובנה האמתי היא דיאלית וכוללת בתוכה: הבנה עמוקה והקפה רחבה בכל עניני החיים, ראייה את הנולד, ובמדה ידועה — גם עסקנות צבורית. אבל הגאונות פרושה: חריפות, בקיאות, תפיסה מהירה, הציטנות באיזה מקצע — באחת איש היוצא מגדר הרגיל שהכל מעדיצים ומקדישים אותו, אולם בהרבה מקרים הוא תלוש מהחיים הממשיים והם לפניו כספר החתום. ורק יחירי סגולה זוכים שיתאחדו בהם כתר תורה וחכמה ביחד. ואחר מהיחידים המאושרים האלה היה ר' איצלה וואלוויןער ששמו נתפרסם לא רק

אחת ממתנגדיו היותר גדולים היה התלמיד ר' איצלה לאזרייער שנתקבל אח"כ לרב באיוונץ הסמוכה לוואלוזין. התלמיד הזה היה מהעילויים היותר מצוינים בהשיבה, וכאשר שהעילויים העברית קשורה ע"פ רוב בשוכבות הרשה לו לעשות דבר מוזר מאד. כשהציע ר' איצלה פעם אחת את שעורו לפני תלמידי הישיבה, בא העילויי האזרייאי עם התול בידו וזרקו על גמרת הגרי"ץ והביאו על ידי זה במבוכה רבה. כשנודע הדבר להגר"ח חרה בו אפו מאד על חוצפה כזו ויקללו, כי זכרונו יהפך לו כזרון החתול. וזקני הדור הקודם מספרים, כי לעת זקנתו שכח הרב הגר"ח את כל תלמידו ותלו זאת בקללת הגר"ח זצ"ל.

ר' איצלה לא צמצם את חוג פעולותיו רק בוואלוזין ובהשיבה. הוא היה גם עסקן צבורי במדה מרובה מאד. על כל דבר שנפל בישראל פנו לעזרתו ולעצתו ודבריו קלעו תמיד אל המטרה. הוא היה מבקר לעתים תכופות את העיר ווילנא וכל אנשי העיר ידעו אותו, והיה נקרא בשם הרב סתם בלי שם התאר הרב הווא"ל זיוני. ע"פ רוב היה מבלה שם בימי השבתות ובהם היה מגיד לפני קהל ועדה את דרשותיו ובאוריו על התורה, ומכל פנות העיר הגדולה היו רצים לשמע את החומש של הרב. נתקמו בו דברי הגר"א במלואם שיהיה לדרשן גדול בישראל.

באוריו ופתגמיו על התורה יצאו לאור בשנת תר"ן, כארבעים שנה אחרי פטירתו, ע"י תלמידו הרב הר"ר יעקב קפלוביטש בשם "פה קדוש". והנאון ר' אליהו חיים מייזל זצ"ל שהיה תלמידו של ר' איצלה כותב בהסכמתו לספר זה: "בראותי את הכתוב בספר, נזכרתי הימים אשר עמדת לפני הרב הנאון ז"ל בימי עלומי, ולנגד עיני האירו זקוקין דגורא דהוי נפקין מפומיה דמרן ז"ל". ובפי הרב הגר"ח היה שגור הפתגם, שלכן זכה לחכמה וגדולה יותר משאר חבריו מפני ששמע את החומש של רבו. באוריו על החומש רחוקים מחריפות, אבל תחת זה הם מצוינים בפשטות ובהבנה חודרת לרוח הכתובים. בהרבה מקומות הוא מכוון לדברי הראשונים אשר כנראה לא ראה

אותם. גם המשל תופס בספרו מקום חשוב. אולם שונה הוא ממשלי בעל אהל יעקב בזה שהוא יותר ריאלי ויותר טבעי ורוח החיים נודף ממנו. משליו מזכירים לנו בהרבה פרטים את משלי בעלי המדרש בקצורם ובסגנונם המלוטש. לכך הספר הנ"ל נמצא בכתביו באור קצר על פרקי אבות, ויורשיו הוציאו אותו לאור אחרי פטירתו בשם "מילי דאבות". בהלכה לא השאיר אחריו כמעט מאומה, כי ישנם כשרונות שונים: יש יוצרים ומחדשים השואפים תמיד להגיד דבר-מה, וכל חדוש היוצא מפייהם, אם כי רחוק הוא מהאמת יקר והכיבוי הוא להם מפני חדושו ומוציאים בו קורת רוח מיוחדת. ואם יעבר עליהם יום אחד בלי חדוש הם מרגישים איזו רקניות בנפשם. אנשים כאלה רושמים בספר כל מה שיצא מפייהם ומפקחים על כל דבר חדוש בשבע עינים. ושנים תעברנה וגליונות לאלפים יצברו ומוסרים אותם לרפוס והדרות הבאים יכולים לרדן על פיהם את ערכו של המחבר. אולם ישנם כאלה שנשמתם שואפת לפשטות לישראל, בורחים מחדושים יתירים אשר אינם מוליקים, לפי דעתם, אל האמת, והירושה הספרותית של אנשים כאלה ע"פ רוב היא דלה ומעטה; צריך לחפש, לחטט ולחקר בספרים שונים למצא בהם איזה דבר שיצא מפייהם, ולסיג זה האחרון היה שייך ר' איצלה, ולכן א"א לרדן ע"פ הרשימות המעטות על גדלותו בתורה. אולם מסרת היא מאבותינו כי גדול היה האיש מאד בתורה ובררך למודו הלך בעקבות אביו הנאון ז"ל אם כי לא הגיע למדרגתו. הוא בעצמו הוציא לאור את ספרו של אביו, המפורסם בשם "נפש החיים", כי אביו בקש מאתו קודם פטירתו שספרו זה יהיה הראשון להדפסה. ההקדמה לספר זה כתובה מאתו בשפה נמלצה ובסגנון כזה שכולו אומר כבוד והערצה לאביו הנאון זצ"ל.

אולם למרת חכמתו הגדולה ופרסומו הרב, ירדה הישיבה בימיו ממצבה הפורח והמזהיר שהיה לה בימי אביו. בתקופת הגר"ח למדו בהשיבה כשלש מאות בחורים; הכספים היו שוטפים ובאים להשיבה בשפע רב ע"י משולחים שונים שנסעו בכל תפוצות ישראל ברוסיה;

במנמה לנשלו מעליהם, ועל ידי כך להפסיק את קיומו ולהכחירו מגוי — רוצים האחרונים לפעול עליו בדרך „ההשפעה” שיפרוק מעליו קורם כל את הצביון היהודי המיוחד, שיתחיל לותר, ולו במקצת, על הרגלים קטנים... שאין עיקרי היהדות תלויים בהם לפי דעתם, — אלא שבידם להסיר המחיצה שבין ישראל לאומות העולם, ויהי' ככל הגויים בית ישראל, אם מפני שמקוים ע"י כך למצוא חן בעיניהם, או מפני שסתם נראים להם דרכי הגויים וברק נמוסיהם יפים, וכתוצאה מזה, שיחד עם הצביון היהודי, הם מטשטשים את כל תחומי היהדות.

הצד השנה שבהם, שבין היונים והמתיונים שבכל דור, ששניהם חותרים, באופן זה או אחר, להבקיע להם דרך לתוך ההיכל פנימה, לתוך קודש הקדשים היהודי, ולפעול שם דבר מה, לשנות שם דבר מה, לגרום שם היוק כל שהוא, ויהי' זה „היוק שאינו ניכר”, ותהי' זו רק פגימה ב„דרבנן”... ובלבד לפנוע, ולנגוע בידיהם המזוהמות והטמאות, בשמנים שמהם יוצאת השלכת הקדושה, השלכת המחממת ומאירה כאחד את לבות ישראל בכל תפוצותיו, מוסיפה לו און ועצמה, מנעימה לו את חייו ומשכיחתו את הסבל ומגברת בו התקוה ליעודים הנצחיים לגאולה העתידה, אוזרים הם, המתיונים כחותיהם נגד אלה שבכח השמנים הטהורים של היהדות הם מקריבים עצמם באהלה של תורה, ומקדישים אליה כל כחותיהם ומרצם, ושמים לילות כימים רק כדי לספוג לתוכם מרוחה הקדוש והטהור שיוכלו את"כ להנות גם לאחרים מאורה, אינם רוצים שיהיו השמנים שבהיכל היהדות נשמרים בטהרתם רק ע"י גדולי התורה, ושאך חותמו של כה"ג יהי' טבוע עליהם, שואפים הם להטביע בהם גם חותמם ולהאציל עליהם מרוחם הם, בקוותם שע"י כך יחלש המאור שבתורה, ואשה תלך הלוך ודעוך הלוך וכבה ח"ו. ולא פעם תוסף כבר היאוש, כי נדמה שהצליחו לבצע מזימתם הרעה הזו, ועד ההיכל פנימה הגיעו כבר, וגם שם הכניסו את טומאתם, עד שלא נשארו שום שמנים טהורים שלא חלו בהם ידיהם.

הנדבות היו נתנות בעין טובה וביד רחבה עד שהספיקו לא לבד להחזיק את התלמידים, כי אם גם לבנות בנין נהדר ורם המרהיב את העין. אבל כימי הגר"ץ נתדלדלו מקורות ההכנסה ונתמעטה התמיכה ודבר זה גרר אחריו להמעטת מספר התלמידים. ר' איצלה התאזר, אמנם, תמיד בכל כחותיו לבסס את הישיבה ולהחזירה לאותם ימי ההוד והגדולה שהיו לה בימי אביו.

(על עבודת הגר"ץ בשביל הכלל — פרק הבא)

מאי הנכה?

מאת הרב אלתר ווילומובסקי

לגל הוא שחוזר בדברי ימי ישראל. מלחמת היונים בכוון „להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך” אינה פוסקת מהם בכל דור, דור דור ויוניו, והעוזרים על ידם המתיונים, ולעומת זה גם דור דור וחשמונאיו, המגינים בכל עוז רוחם על נכסינו הרוחניים, על קודש הקדשים שלנו, זוהי תורתנו ומצוותיה, אשר למטרה זו מקריבים חייהם, מוסרים נפשם, והנצחון, סוף סוף, אחרי כל החשבונות, על צדם.

אכן לשני הצדדים הלוחמים הללו, רמויות רבות, תקופות הזמן השונות מטיבעות חותמן עליהם, רשומי כל דור נכרים בהם, אלא שפושטים צורה ולובשים צורה, ולמראית עין קשה למצוא השתייכותם על אלה שנשארו כסמל בהיסטוריה העברית — סמל הכח הרועה לכלות את היהדות — „היונים”, וסמל הכח המקיימה — „החשמונאים”.

בכוונות היונים והמתיונים המופיעים, כאמור, בכל העתים, אין כמעט הבדלים יסודיים, קימים ביניהם רק שנויים תכסיסיים, בעוד שהראשונים רוצים להכניע אליהם בכח ה„רבים על מעטים” — את רוח עם ישראל, להשתרר על נופו ונפשו כאחד, ולשעבר אליהם, ובעל כרחו של עם ישראל, את נכסיו הרוחניים המקודשים ביותר,

נמצאים בשפע דוקא בשעה שמספר הלוחמים הם מעטים, בשעה שאמצעי המלחמה דלים, ובשעה שמספר המתנגדים של השונא רב מאד, קומץ קטן של אנשים, כמתיהו ובניו, מעיזים לצאת למלחמה נגד המחנה הענקי של היונים, כי כחם ובטחונם באלקי השמים ובהאמת והצדק החרותים על דגלם. ולגבי גבורי רוח כאלה מוכרחים להכנע שרירי היונים החזקים, לגבי מקנאי קנאת ד' צבאות כאלה חלשים נשקי יון ותותחיו הכבדים.

במין הנכורה הזאת, הטבעית רק לעם ישראל, צפון סוד קיומו אשר כל הקמים עליו אינם יכולים לו.

ימים קשים עוברים בעת על עם ישראל, רוחות חזקות וזרות, מצויות ושאינן מצויות נושבות עליו מבחוץ וגם מבפנים, הנטויות בעיקר לכבות את הנר הנצחי שלנו, את אור התורה. רק יחירי סגולה שהם בבחינת פך יחירי, נשמרו בטהרתם, ונמצאים תחת השפעתם היחידית של גדולי ישראל. והנרות הללו שאנו מדליקים מזכירים לנו, שלא רק שמחובתנו לשמור עליהם שמירה מעולה, אלא שאנו זקוקים להם במקומות שהם נכבים חלילה, ואנו מצוויים להשתדל שאורם יהי' „מוסיף והולך“, מטעם „מעלין בקודש“. מחובתנו לישא בנאון את דגל התורה גם בבית וגם ברחוב, כמו שמניחין את נרות הנכה מפתח הבית ולחוץ, ולהגדיל ולהגביר את אש התמיד הזה אשר לאורו נסע ונלך.

אבל ברנע רציני כזה, כאז כן בכל הזמנים, מתעורר וקם לתחיה הכח הלוחם נגד כל אלה, הוא כח החשמונאים, מתתיהו ובניו מתאחדים אז, הזקן עומד בראש והצעירים נשמעים לפקודתו, וכולם יחד אוזרים כגבורים חלציהם ויוצאים למלחמה. ולא בשרירים חזקים, בהרבה חילים ובכלי מלחמה משוכללים מתבטאה גבורתם. אך גבורה ממין אחר לגמרי להם, הלא היא הגבורה העברית העתיקה השונה מגבורת שאר העמים. כי בה בשעה שהעמים משהתדלים להרכות צבאותם במלחמותיהם, ולהגדיל את נשקם עד כמה שאפשר, ומי שמתחמק מלצאת למלחמה אחת דתו להמית — מכריוזים העברים לפני צאתם למלחמתם בין שאר הדברים „מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו“, כאשר אין להם צורך במוני לב ובלבד להרבות צבאותם, אינם צריכים נ"כ במחסני נשק ובשאר תכסיסי מלחמה. לשם הבטחת נצחונם זקוקים היהודים לגבורים ממין אחר לגמרי, לגבורי הרוח המוכנים למסור את נפשם לשם השגת מטרתם הקדושה, גם זיונם צריך להיות ממין מיוחד, הכרח הוא שיהיו מזוינים במדה הגדולה ביותר של בטחון בר' שיעזור להם במלחמתם שאינה מכוונת להרבות כבוד עצמם, כי אם את כבוד ד'. נשקם היחירי הוא, איפוא, „ולא ימס לבב אחיו כלבבו“, כלומר: אי הפחד והבטחון הנמור והמחלט, וגבורתם — הנכונות להקריב נפשם על הקדוש להם. בשני אלה יוצאים העברים להלחם, והללו

חרושי תורה

דברי חכמים וחרותם

מאת הרב ישראל דרשאוויץ

בסנהדרין (נב:) אימרתא בת טלי בת כהן שזינתה הואי, אקפה רב חמא בר טובי' זמורות ושרפה. אמר רב יוסף טעה בתרתי, טעה בדרב מתנה (דאמר שריפת ב"ד פתילה של אבר היא, כן פרש"י) וטעה בדתניא ובאת אל הכהנים

הלויים ואל השופט אשר יהי' בימים ההם, בזמן שיש כהן יש משפט, וכו'. והקושיות רבו: א', קושיית מהרש"ל, דלא טעה וצורך שעה הי', ומשוב הכי שרפה שלא כדני ישראל בפתילת אבר, שלא יאמרו דנין אפי' בזה"ז, אלא שריפה לפי שעה וצורך שעה הי', וכ"כ מרנפשו' בהנרצ"ח, שגם על עונש מיתה נאמר הך דב"ד מכין ועונשין שלא מה"ד וא"כ אולי גם

דעיר הנדחת ליכא בזה"ז, מדאין עושין עה"ז אלא בב"ד של ע"א, הרי דלא יצויר סנהדרין של ע"א בזה"ז, והוא פלא, דפשיטא שהרמב"ם לא קאמר אלא לענין דיני קנסות לחוד, שלזה בענין רק סמוכין, אבל בודאי לא יאמר שום אדם לעשות סנהדרין בזה"ז לדון דנ"פ, שהרי לזה בענין דוקא המקום גורם, דהיינו שיהי' ב"ד הגדול בלשכת הגזית].

ד', הלשון טעה בתרתי שפת יתר הוא, דהא קאמר טעה בדר"מ כו' וטעה בדתניא כו', א"כ הא הזינן שטעה שתי טעות, ולמה לי' למימר טעה בתרתי, דהוי כפילת דברים שלא לצורך. ה'. הלשון טעה בדרב מתנה וטעה בדתניא לישנא קייטא הוא, דהול"ל אשתמיטתי' או לא ידע הא דרב מתנה והא דתניא, אבל מלשון טעה בדרב מתנה וטעה בדתניא משמע שגם הוא ידע הך דר"מ והך דתניא אלא שטעה במילתא דר"מ ובמילתא דהברייתא, דהיינו שטעה בדבריהם ובהבנת כוונתם, וכל זה צריך ביאור.

ולפרש הענין נ"ל שבודאי לא נעלם גם מד"י להפוך בזכותו של רחב"ט, דאיהו נמי. ידע שאין ד"נ בזה"ז, דהא דרשינן שהמקום גורם, ודלדדי' נמי הוה פשיטא לי' דשריפה בחבילי זמורות לא הוה אלא בב"ד של צדוקים, ואנן הא גו"ש גמירי לן דרון שריפת ב"ד אינו אלא שריפת נשמה וגוף קיים, ודמסתמא רק לצורך שעה הוא דעביד משום מיגדר מילתא, לעשות סייג לתורה. וכן נראה מהא דלא דן אלא את האשה בלבד, דלכאורה קשה הא בת כהן ובוועלה הוה, א"כ הו' לו לדון גם את הוועל למיתה. ודוחק לומר דאה"ז שגם הוא נידון למיתה, אלא שלא הוזכר רק השריפה דבת כהן לחוד (כדקיי"ל היא בשריפה ואין בוועלה בשריפה, סנהדרין נא.), משום חדושה דאקפה בחבילי זמורות. אולם אם נאמר דהוראת שעה משום סייג וגדר י"ל שפיר ברווחא, דמדקיי"ל (שם מו.) אין דנין שנים ביום א' אפי' בנואף ונואפת ותרגמה ר"ח בבת כהן ובוועלה, ממילא לא דן ביום א' רק אותה בלבד (ואע"ז דלצורך שעה תלה שמעון בן שטח שמונים נשים ביום א', היינו דוקא התם שהשעה הוצרכה לכך, כדפרש"י

רב חמא ענש שלא מן הדין. ולפלא דאשתמיטתייהו ד' הנמוק"י, שהקדימם כבר בהערה זו ותירץ דדוקא סנהדרין גדולה רב גוברייהו, אבל ב"ד דעלמא יכולים רק לענשו בקצת ולא לחייבו מיתה לגמרי כד"ת, אלא שכבר נחלקו ע"ז הפוסקים בחו"מ סי' ב', ע"ש באחרונים, ובברכ"י אייתי לן קמאי ובתראי שישבו על מדוכה זו. ב', תמיהת מהרמ"ל, מאי קאמר טעה בדר"מ, הול"ל טעה במתניתין, דבפשטה דמתניתין מבואר בהדיא פותח פיו ומדליק הפתילה וזורקה לתוך פיו וחומרת את בני מעיו, ע"ש שתירוצו דחוק. ובחדושי הגהות על הטור בסו' ב' תירץ דאיהו סבר פתילה כמשמעה ולכן הקיף בחבילי זמורות משום ברור לו מיתה יפה, כי היכי דלשרוף לעל, ובאמת טעה בדר"מ, דפתילה דמתניתין היינו פתילה של אבר, וגם זה דוחק [ובימי עלומי שמעתי בשם חכ"א להגי' במקום טעה בדרב מתנה, שצ"ל טעה בדבר משנה. ומחכם א' שמעתי דהכי קאמר שאם תימצי לומר דענש שלא מן הדין ולפיכך שרפה בחבילי זמורות משום היכירא, כדי שלא יאמרו דנין אפי' בזה"ז, א"כ ע"כ טעה בדר"מ, שאלמלא כן הול"ל למיעבד היכירא אחרינא, דהיינו ע"י פתילה שאינה של אבר, אבל תירוץ השני אינו נוח לי, די"ל שזה לא הו' היכר נמור, והראשון קשה הימנו, לשבש כל הספרים].

ג', קושיית התוס', דהמ"ל כדררשינן מלמד שהמקום גורם, וזו היא באמת תמיהא דבתי, דמייתי ברייתא דרתא, שלא הובאה בשום מקום ולא מיתנייא בתוספתא דבי ר"ה ור"א, דלא מותבינן מינה תיובתא בני מדרשא, (כבחולין קמא:), ושביק דרשא דהמקום גורם, שהיא פשיטה ומוסכמת לכל, וכמבואר בע"ז (ה:) שמשנסתלקו סנהדרין ממקומם בצד המזכה בטלו כל דיני נפשות (ע"ש בתוס' ומהרש"א ותו"ט מכות פ"א מ"י ובגור ארי' שבת ט"ו.) [ותמה תמה אקרא על מש"כ בספר נזר הקודש לתמורה (ה.) דמ"ש הרמב"ם פ"ד מסנהדרין הו"א) שבקיבוץ חכמי ישראל יכולין לעשות סנהדרין לדון דיני קנסות, מסתמא ה"ה דיני נפשות, כי ע"כ הקשה עליו מהא דאמרו בגמ'

שהארכתי בספרי שו"ת משכנות ישראל ח"א רס"י כ').

אלא דלכאורה יש מקום לטעות שהדבר תלוי במחלוקת דרב מתנה ורבינא ספ"ק דסנהדרין (טז). בהא דתנן אין דנין לא את השבט ולא את כהן גדול אלא ע"פ ב"ד של ע"א, דרב מתנה אמר הכא בנשיא שבט שחטא עסקינן, מי לא אמר ראב"א כל הדבר הגדול יביאו אליך דבריו של גדול, האי נמי גדול הוא, ורבינא בתראה דהלכתא כותי' מוקים לה למתניתין כפשטא, בשבט שהודח, דבי"ד דרבים דיינינן לוי'. ונראה דהיינו טעמי' דרבינא דפליגי עלי' דר"מ בנשיא שבט שחטא, משום דס"ל שאין לדמות נשיא שבט לכהן הגדול מאחיו, שהוא גדול ממש מכל אחיו, להיותו יחיד בדורו ואין שני לו, משא"כ נשיא שבט, כיון שיש עוד גדולים כמותו בשאר שבטי ישראל, לא הוי בכלל דבריו של גדול, משום דלא מיקרי גדול ממש אלא חד בדרא. והנה כי כן י"ל דעכ"פ לפ"ד רב מתנה, דנשיא שבט הוי נמי בכלל גדול אפשר דרחב"ט שהי' גדול בעירו, אע"פ שלא הי' הגדול והיחיד בדורו, י"ל ג"כ דהאי נמי גדול הוא. רק שהאמת נראה דעד כאן לא קאמר ר"מ התם לענין נשיא שבט אלא משום דקיי"ל כר"י ור"ש בריש הוריות (ה:): דשבט א' איקרי קהל וא"כ נשיא שבט גדול הקהל מיקרי, ע"כ הוי שפיר בכלל גדול דקרא, אבל לענין ב"ד מכין ועונשין כו' י"ל דגדול בעירו, שאינו חד בדרא אלא במקומו, אין דינו כגדול הרור אפי' אליבא דרב מתנה.

זאת ועוד אחרת. הנה הא דתניא ובאת אל הכהנים כו' בזמן שאין כהן אין משפט, אם נאמר שבמשפט מן הדין קאמר, תיקשי למה לן למילף מהך קרא, הא כבר נפקא לן מאל המקום מלמד שהמקום גורם, ותו דהא ע"כ דנ"פ לאו בכהן תליא מילתא, שא"כ נגמר דינו בלא כהן גדול (דתנן במכות יוד:): היכי משכחת לה, וע"כ דלאו בכהן אלא בעבודה תליא, וכמש"ש בהג' פורת יוסף, והרי דנ"פ דתליון בעבודה מקרא אחרינא ילפינן במכילתא, שהביא הר"ם בספר המצות סוף שורש י"ד, דאין ממתין אלא בפני

(שם מה:): שדן את כולן ביום א' מפני קרוביהן שלא יתקשרו להצילן, אבל בלא צורך מיוחד אין דנין שנים ביום א', אפי' במקום שב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין, וכיון שכן יתכן דלאחר שנשרפה הבת כהן ונוסרו כל הנשים, שוב לא ראה עוד כל צורך לרון למיתה גם את הבעל למחרתו, משום סייג ונדר בהוראת שעה, אחרי שהוגדרה הפרצה מיום אתמול.

אבל נהי דנקטינן דמאי דקיי"ל ב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין כו' היינו אפי' בב"ד שבזה"ז, ולא בעינן דוקא סנהדרין גדולה שבלשכת הגזית, מ"מ לא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול, ובפרט בעונש מיתה, אלא כדדייקו ברי"ף ורא"ש וטו"ש"ע דדוקא גדול הדור (ויפה פו' בהגרצ"ח (גמין נו). ענין ענותנותו של ר' זכרי' בן אבקולס (שתמהו רבים מה ענוה היתה בזה), דהיינו שמפני נדל ענותנותו לא החשיב עצמו לגדול, להקריב בעל מום או להרוג את בר קמצא, ולתלות בהוראת שעה, בחשבו שהדבר נמסר רק לגדולי הדור, והוא אינו ראוי לזה). ע"כ שמע רב יוסף ואקפיד על רחב"ט, דאף שבדראי נברא רב ההוה, שהרי נחשב בין האמוראים והי' גדול בעירו ובגבולו, שנשמעו ונזקקו לדבריו ושרפו את הבת כהן ע"פ הוראתו, מ"מ הן לא ראינו שנזכרו משמו הלכות בש"ס ולא מצאנוהו בין גדולי דורו המפורסמים, א"כ אפוא הי' לו למסור הוראה כזו לב"ד הגדול שבדורו, דהיינו בי"ד רבה דרבה בפומבדיתא, שהי' עוקר הדים (ברכות סד). ויחיד בננעים ובאהלות (ב"מ פו.), עד שאפילו רב יוסף סיני השפיל א"ע ולא רצה לנהוג שדרה בפני רבה (כלשון תוס' הרא"ש שלהי הוריות בשם הרמ"ה). וכבר כ' הב"ח בסס"י ב' דגדול שאין בדורו כמהו זה הוא כמו ב"ד הגדול, והרי מדכתיב ובאת וגו' (שהוא מיותר, דהול"ל רק וקמת ועלית וגו' אל הכהנים וגו') דרשו בספרי שם, וכן בירושלמי סנהדרין פי"א ה"ג, לרבות ב"ד שביבנה, וכדמסיים בירושלמי שם אמר ר' זעירא לשאילה, דהיינו שמצוה לבוא ולשאול מב"ד הגדול שבדור, אע"פ שאינו בלשכת הגזית (וכמו

כלומר בזמן שהי' נהוג מצות ב"ד לרדן ולשפוט בדיני התורה על פי הכהנים הלויים, כמפורש בספרי שופטים ובאת אל הכהנים הלויים מצות ב"ד שיהיו בו כהנים ולויים, או יש משפט, גם במה אשר יהי' בימים ההם, היינו להיות מכין ועונשין לצורך שעה גם שלא מן הדין, אבל בזמן שאין כהן אין משפט אפי' לצורך שעה, וכנ"ל דאין בזה"ז חובת מצות ב"ד אלא רשות והיתר בלבד.

וכמה מדוייק לפ"ז מה שתלה הכתוב גם זה בכהנים הלויים, כי אמנם עיקר ענין זה תלוי ברגשי קנאת הרת, לקנא קנאת ה"צ, וכעין שאמרו (סנהדרין פא:): קנאין פוגעין בו, ופרש"י בני אדם כשרין המתקנאין קנאתו של מקום, ולכן נצרך לזה ב"ד קנאי בן קנאי, ע"כ דייק הכתוב ובאת אל הכהנים הלויים וכו', דמשבט לוי קאתו, מקנאי קנאת הדת מאז ומעולם. ואע"פ שאין זה לעיכובא, דלא עדיפא ממשפטי התורה שמן הדין, דאע"ג שמצות ב"ד להיות בו כהנים ולויים מ"מ להדיא אמרו שם בספרי, יכול אם אין בו יהי' פסול ת"ל ואל השופט אע"פ שאין בו כהנים ולויים כשר, וביומא (כו.) לא משכחת צורבא מרבנן דמזרי אלא דאתי משבט לוי או משבט ישכר כו' אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, מ"מ לכתחלה מצות התורה היא בב"ד של כהנים, הן במשפט שמן הדין והן של הוראות שעה.

והנה כי כן, כיון דרב חמא לאו כהן הוה, הי' לו למסוד הוראה זו לבית דינו של רבה, שהי' גדול הרוד וגם כהן לאל עליון (דמדבית עלי קאתי, ר"ה ית.) [ובתשובה לדרוונסק בשנת התרע"ח כתבתי הנלע"ד שזה אחד מן הטעמים דלא קביל רב יוסף עלי' את הנשיאות, אע"ג ששלחו מתם דסיני ועוקר הרים סיני עדיף (ע' שלהי הוריות יד.), לפי שרצה לחלק כבוד לרבה, מפני קדושת כהונתו, ולקיים בו גם בזה וקדשתו לכל דבר שבקדושה, ועמ"ש ב"המסלה" ש"א חוברת היו וברמיזותי שם]. ונהי רבזה"ז יש לזה כח ורשות לכל ב"ד, ומצוה וחובה אפי' לב"ד של כהנים ליכא, מ"מ כיון דחזינן שתלה הכתוב עיקר ענין זה בכהנים

הבית, שנאמר מעם מזבחי תקחנו למות, למדנו שאם יש לך בית אתה ממית כו', א"כ הך דרשא דובאת אל הכהנים כו' למאי אצטריכא. בשגם הא נופא טעמא בעי, כיון דסוף סוף לאו בכהן תליא מילתא אלא בעבודה, א"כ למה תלה הדבר בכהנים הלויים. אלא נראה דהך ברייתא רבותא יותר גדולה אשמועינן שאפילו משפט של הוראת שעה, כי הא דב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין כו', נמי דוקא בזמן שיש כהן יש משפט כו'. והא דקיי"ל ב"ד מכין ועונשין כו' אפי' בזה"ז, היינו כדדייק בפרש"י (סנהדרין מו.) שב"ד מו ר י ו להיות מכין כו', דמשמע שזה לאו לחיובא אלא שיש להם רשות וכה להתיר זה, וכן נראה מלשון הרמב"ם פכ"ד מסנהדרין ה"ד, שכ' יש לב"ד כו', משמע דעכ"פ אינו בגדר הטלת חובה ומצוה כבכל חייבי עונשין מן הדין, אלא כעין שנתנה תורה רשות לגואל הדם, להכות נפש הרוצה בשגגה, כי יחם לבבו, וכן ב"ד בזה"ז יש להם כח ורשות להיות מכין ועונשין גם שלא מן הדין אלא לעשות סיג לתורה לצורך שעה, כי יחם לבכם לקנא קנאת ה' צבאות ולגדור פרצת הרור. אבל להטיל חובת מצות ב"ד, שיהיו מ ח ו י ב י ם לעשות כן, זהו רק בזמן שהיו נוהגין בישראל ע"פ ב"ד דיני נפשות שמן הדין, או הי' החובה והמצוה עליהם להיות מכין ועונשין בהוראת שעה גם שלא מן הדין, משא"כ בזה"ז אין כאן מצוה וחובה אלא רשות.

והנראה שהברייתא הוציאה למוד זה מלשון הכתוב ואל השופט אשר יהי' בימים ההם, דקשה וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל שופט שלא הי' בימיו (כדדייקינן בר"ה כה: וש"נ), אלא בשופט של הוראות שעה הכתוב מדבר, כדוקיא דקרא אשר יהי' ב י מ י ם ה ה ם , כי ע"כ האריכה הברייתא בלשונה, להביא גם סיום לשון הכתוב אשר יהי' בימים ההם, דלכאורה לא הול"ל אלא ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט וכו', בזמן שיש כהן יש משפט כו', אלא דקמ"ל שאפילו במשפט התלוי בימים ההם, דהיינו בהוראת שעה משום סייג וגדר, נמי דוקא בזמן שיש כהן יש משפט,

הלוים, לכתחלה עכ"פ, הי' לו לרחב"ט למסור הדבר לבי דינא רבה רובה הכהן. ומעתה נ"ל שלכל זה נתכוין רב יוסף באמרו טעה בתרתי כו', ופי שנים ככותו, שמלבד הכונה הפשוטה שמעה שתי טעיות, הן במאי דלא ידע דין שריפת בת כהן בפתיחה של אבר והן במאי דלא ידע שבטלו דיני נפשות בזה"ל, הנה יש בדבריו גם כונה שני' עמוקה, וזה שאמר טעה בתרתי, ר"ל ג"כ שמעה בכפלים, כלומר הן אם דנה בדין התורה מן הדין והן אם דנה לצורך שעה שלא מן הדין, ממנ"פ טעה. ולפיכך אמר טעה בדרב מתנה ולא אמר טעה במתניתין, משום דאי ממתניתין הוה מצינן למימר שלא טעה, דלאו מדינא שרפה אלא לצורך שעה, ע"כ אמר טעה בדרב מתנה, דהשתא טעה ממנ"פ, דאי מדינא עשה הא לא ידע הך דר"מ, מדלא שרפה בפתיחה של אבר כדינא, ואם להוראת שעה עשה טעה במילתא דרב מתנה, כלומר שבנה רמז לאירך דרב מתנה, היינו במאי דאמר דנשיא שבט נמי גדול הוא, ומדמהו לכהן גדול היחיד בדרו, לכן חשב רחב"ט שגדול בעירו דינו כגדול הדור, משום דהאי נמי גדול הוא, אבל באמת טעה בדבריו רב מתנה, דאיהו לא קאמר אלא לענין נשיא שבט שחטא דוקא, וכדאמרן לעיל.

ושתים זו שמענו ג"כ בהא דקאמר וטעה בדתניא כו', דהשתא שפיר לא מיייתי דרשא דהמקום גורם, משום דאי מהא הו"א דלא טעה, אלא בהוראת שעה ענשה שלא מן הדין. ע"כ אמר טעה בדתניא, דלפ"ז ממנ"פ טעה, דאי מן הדין עשה הא אשתמיטתי' ולא ידע הך ברייתא, ואם להוראת שעה עשה טעה בהבנת הברייתא, דאיהו קסבר שהברייתא לא אמרה אלא במשפט שמן הדין, אבל באמת טעה בזה, שכונת הברייתא גם על משפט התלוי בצורך השעה וכנ"ל.

[וע"פ האמור אפשר להבין כונת הויכוח שהי' בין רב הונא ורב ענן בכתובות (סז). ששלח לו הונא חברין שלם כו'. דהנה מצינו לר"ה דקץ ידא (סנהדרין נח:) ופרש"י קנסו בכך, כדאמר ב"ד מכין ועונשין שלא מה"ת

(המשך יבוא)

לוח לחדשי כסלו—טבת

פרשת	ליכט צינדען עש"ק	אויס שבת
ויצא, נאוו. 20	4:17 — —	5:09
וישלח, נאוו. 27	4:13 — —	5:06
וישב, דעצ. 4	4:11 — —	5:05
מקץ, דעצ. 11	4:11 — —	5:05
ויגש, דעצ. 18	4:13 — —	5:07
ויחי, דעצ. 25	4:16 — —	5:11
שמות, יאנואר 1	4:21 — —	5:16
וארא, יאנואר 8	4:27 — —	5:22

אידישע אבטיילונג

לאמיר טאן אונזער חוב!

נען געוועהנט געוואָרען צו נעמען פון אידיש־קייט נאָר וואָס עס לאָזט זיך גרינג נעמען, אפילו צו די דאָרף אויך קלאָר געמאכט ווערען, אז ווי אלע מאָל, און פילייכט נאָך מעהר ווי אלע מאָל איז איצט די פּאַסינע צייט צו טאָן אונזער חוב צו אונזער תורה און אידישקייט, אויך אין דעם הינזיכט פון טהרת המשפּחה.

בכלל איז קיינמאָל קיין פּאַרענטפּערונג פאַר ניט טאָן מיט דעם וואָס מען פיהרט ניט אויס. — אין אלע תקופות, אין אלע צייטען פון אונזער פּאַלקס־לעבען האָבען אונזערע רבנים און גדולי ישראל אונטערגענומען זיך דורכצוֹר פיהרען פלענער צו פּאַרשטאַרקען אידישקייט, און כאָטש ניט אלע מאָל האָט זיך זייער מער טינקייט איינגעגעבען האָבען זיי דאָך פּאַרט־געזעצט זייער אַרבייט אָהן אויפהער. און ווען זיי האָבען גאָרניט געקאָנט אויספיהרען האָבען זיי לכה"פּ מוחה געווען, ווייל מען איז דאָך קיינמאָל ניט זיכער, אז עס וועט זיך שוין קיינער ניט געפינען ביי וועמען די מחאה פון די גדולי ישראל זאָל קיין אָפּקלאַנג האָבען (ווייל נאָר אין דעם פּאַל ווערט מען פטור פון צו מוחה זיין ב"ב ס: ובתו"ס). אלענפאַלס איז נאָך ביז איצט וועגען טהרת המשפּחה ליי־דער אזוי ווייניג געטאָן געוואָרען, אזוי אז מען קאָן בכלל ניט זאָגען זיכער אז די לאַגע איז חו"ש האָפּנונגסלאָז.

דערצו מוז אויך באַטאָנט ווערען, אז באמת איז זאָגאַר אין שבת, חנוך און כשרות אויך זייער פיל אויפגעטאָן געוואָרען. ווארום זיינען דען ניט אָט די טויזענטע און טויזענטע אידען שומרי שבת, די צעהנדליגע טויזענטע אידישע

פאַרוואָס האָט זיך דער ועד הרבנים פון ניר־יאָרק אזוי פלייסיק פאַראינטערעסירט גראדע איצטער מיט די פּראָבלעמען פון טהרת המשפּחה? האָט שוין דער ניו יאָרקער ראַב־נאָט פאַרוואָרנט ניו יאָרק מיט שמירת שבת, כשרות און רעליגיעזע ערציהונג פאַר אונזערע קינדער, א. ז. ו., אז עס פעהלט איהם שוין מעהר ניט ווי פאַרוואָרען ריינקייט אין אונזער פּאַמיליע לעבען? זייענדיג אזוי אונערפּאָלג־רייך אין זיינע אונטערגעמונגען פאַר די דער־מאָנטע פּראַגע וואָרום נעהמט זיך איצט דער ועד הרבנים פאַר אַ זאָך וואָס קען זיך ווידער אויסלאָזען אָהן ערפּאָלג?

די און נאָך אזעלכע עהנליכע פּראַגען ווערען געשטעלט צום ראַבינאַט, זאָגאַר פון אונזערע אַרטאָדאָקסישע אידען, איבערהויפט פון דעם געלאַסענעם אויסגעוועקענטען טהייל פון זיי, פון די וואָס האָבען אויף אלץ אַ קאַלטען לאַגישען קוק. זייער מענה איז: „אויב עס געהט ניט — צו וואָס באַדערען זיך? " ווארום, איר דען מיט מעהר וואַרימקייט, מיט מעהר סענטימענט פאַר רעליגיעזע אידישקייט, ביי וועמען יעדער אות פון דער תורה, און כפרט יעדער יסוד פון אידישקייט, איז הייליג און טייער, שטעלען די פּראַגען ניט. זיי, אדרבה, האָבען שטענדיג אויפגעפּאָדערט דעם ראַבינאַט, ער זאָל עטוואָס טאָן פאַר דער רייניגונג פון אונזער פּאַמיליע לעבען, און שפרעכען איצט אויס ענטוואַסטיש זייער גרייטקייט צו מיט־העלפען דעם ועד הרבנים, צו מתקן זיין די פּרצה פון טהרת המשפּחה. אָדער אפילו צו די אונזערע קאַלטמטיגע אַרטאָדאָקסען וואָס זיי

אויך אין דעם הינזיכט וועט אויך סוף כל סוף געקריינט ווערען מיט ערפאלג.

מיר דארפען צוזאמענעמען אונזערע בעסטע קרעפטען, וועלכע זאלען ארויסטרעטען שבת, יום טוב, און ביי יעדער געלעגענהייט פאר'ן ברייטען עולם, און ערקלערען איהם, אז אונז זער פאלק האלט זיך צווישען די אלע ווילדע חיות וואס רינגלען איהם ארום, נור מיט דעם כח פון אונזער שטרענגען אפגעזונדערטען ארט לעבען, מיט דעם וואס אונזערע קינדער זיינען אנדערש געשאפען געווארען און אנדערש געבוירען געווארען ווי אנדערע פעלקער. מיר דארפען דערזעהלען אונזערע ברודער און שוועסער, אז נאך דערפאר איז אונזער פאמיליע לעבען שטענדיג געווען א מוסטער פאר דער גאנצער וועלט, ווייל די באציהונג פון מאן און פרוי איז ביי אונז געווען א זויבערע און א הייליגע. די דינים פון אונזער תורה זיינען געווען דער קאדעקס, דער הייליגער געזעצבוך פון דער צוזאמענגעבונג פון מאן און פרוי, און זינט מיר האבען זיי פארנאכלעסיגט, גלייך טשען מיר זיך אראפ פון אונזער בארען. דער שעהנער לעבען פון אונזערע פאמיליעס ווערט צושטערט, און מיר פאלען אריין אין די אדעמס פון אנדערע פעלקער. אונזערע קינדער, אויף וועלכע עס פעהלט דער שטעמפעל פון קדושה און טהרה, און וועלכע ווערען פאררעכענט פאר פנומים, ווערען אין גרונד פון זייערע נשמות פרעמד פון אונז. מיר דארפען ניט אויפהערען צו דערזעהלען די הארבקייט פון דעם איסור און דעם חמר פון דער שטראף. מיר דארפען נוצען ניט נאך מונדליכע ווערטער, מיר דארפען אויך דרוקען און פארשפרייטען פלוג' בלעטלאך, באשרודען, ביכער וועגען דער אנהגעלעגענהייט, איבערדרוקען און פארשפרייטען די מיינונגען פון דער פיזיאלאגישער און מעדיצינישער וועלט איבער דער פראגע, וועלכע באשטעטיגען דעם פאקט אז דאס אידישעס לעבען עפ"י תורה האט געשאפען קערפערלאכע און נייסטיגע געזינטערע באציהונגען צווישען

פאמיליעס וואס היטען כשרות, און די טויזענער טע ישיבה און תלמוד תורה קינדער — כן ירכו — ניט די פראדוקטען פון דער רבנישער און ארטאדאקסישער געזעלשאפטליכער טעטיגקייט? און אויב עס זיינען ניט געווען הונדערט פראצענט ערפאלגרייך די גרויסע אונז טערגענומענע פלענער, פאר חיזוק הרת, מוז אבער דאך פארצייעכעט ווערען פאר אן ערפאלג פון דער רבנישער און עסקנישער טעטיגקייט, דאס וואס א גרויסער טייל זיינען זיך דאך מוכר נפש פאר שבת, פאר כשרות און פאר חנוך, און וואלט חו"ש געווען פון אונזער זייט אזא נאכלעסיקע באציהונג צו די ענינים אזוי ווי צו טהרת המשפחה וואלטען מיר מיט זיי אויך געהאלטען וואו מיר האלטען איצט מיט טהרת המשפחה. און וועלען מיר מיט ג' הילף אונגורטען אונזערע אלע קרעפטען, אונזער גאנצע ענערגיע, אונזער גאנצע ווירקונג פאר ערקלערען, פראפאגאנדירען און וועקען אונזערע ברודער און שוועסטער פאר דער רייניגונג פון אונזער פאמיליע לעבען וועלען מיר זיכער בע"ה אויך אין דעם הינזיכט אלענפאלס האבען א טהיילווייזען ערפאלג.

און בפרט אז די טהרת המשפחה פראבלעמע באשטעהט דאך באמת פון צוויי טהיילען, און נאך די ערשטע טהייל, רופען אונזערע איינצעלנע פאמיליעס לעבען נאכ'ן אידישען דין, איז א פראגע וואס מיר דארפען געהן צום פאלק, די צווייטע אבער, די איינריכטונג פון געהעריגע בתי טבילה, איז דאך אינגאנצען אפגענגיג פון כללות'דיגער טעטיגקייט, ד"ה פון אונזערע פיהרער און ווארט זאגער, ביי וועלען אונזער מיינונג האט נאך א ווערט.

און מיר דארפען ביידע זאכען טאן. — מיר דארפען קודם כל ארויסאגען דעם יאושגעפיהל פון אונזערע נייסטיגע פיהרער, וועלכע האבען שוין כמעט אוועקגעמאכט מיט'ן האנד די מעגליכקייט אז די פרצה זאל פארריכט ווערען, און אויפלעבען און זיי די ווארימסטע געפיהלען מיט די בעסטע האפנונגען אז אונזער טעטיגקייט

צוליעב דעם דארף גערופען ווערען דער אָר-
טאָדאָקסישער טייל פון יענעם געגענד, מוטהיי-
גען איהם און אויך מיטהעלפען איינצורעכטען
בתי טבילה ביי זיי אין לאָקאל; אַ ספעציעלער
שטאַטישער קאָמיטעט דארף צוליעב דעם גע-
שאפען ווערען, און דער קאָמיטעט דארף זיך
אויך אונטערנעמען צו בויען איין צענטראַלען
בית הטבילה פאר די וועלכע וואָהנען אין גע-
גענדען וואו עס איז ניטאָ קיין גענוגענדע צאָל
אידען וועלכע זאָלען קענען בילדען אַ מקוה
פאר זיך.

די דאָזיגע צענטראַלע מקוה דארף זיין אַ
מוסטערהאַפטע מיט די שעהנסטע און מאָדערנ-
סטע איינריכטונגען און באַקוועמליכקייטען, אזוי
אַז זי זאָל זיין אַ מוסטער פאר די לאָקאלע
מקואות, אין אַ קלענערען מאַסשטאַב, מיט
איהר בילדינג, אויסהאַלטונג אין אַזאַ אופן אַז
עס זאָל האָבען אין זיך צוציהונגס קראַפט פאר
אונזערע טעכטער און שוועסטער פון אלע שיכ-
מען.

עס איז ניט קיין נרינגע ארבייט, עס איז
איין ארבייט וואו עס פאָדערט זיך וואַרימע אינ-
טענסיווע איבערגעבענהייט אָבער קיין ספק
ניט, אַז דער ערפאָלג וועט דאָך קומען, פון אונז
פאָדערט זיך נאָר: לאָמיר טאָן אונזער חוב!

מאָן און פרוי, און ממילא אויך נייסטינגעזינג
טערע קינדער. מיר דארפען אָרגאַניזירען, אָדער
אויסנוצען די שוין אָרגאַניזירטע חברות
„שומרות דת“ אין וועלכע עס דארפען צוגע-
צויגען ווערען טויזענטע און טויזענטע פון אונז
זער יונגע וועלכע זאָלען האַלטען פאר אַ כבוד
און עהרע צו באַלאַנגען אַהין, און וועלכע זאָ-
לען זיך פאַרפליכטען פיהרען זייער לעבען
אזוי הייליג און אזוי ריין ווי אונזער תורה
פאָדערט. עס דארף אלעס, אלעס פון אונז גע-
טאָן ווערען, אום צוריק אויפשטעלען די שעהנע
געבוי פון אונזער אידישער הויז מיט איהר
צנועה'דיגען און הערלאַכען לעבען.

דאָס איז אָבער נאָר די טייל פון דער טעטיג-
קייט, צו וועלכע דאָס ברייטע פאָלק דארף אויפ-
געפאָדערט ווערען. עס איז פאַראַן אָבער אַ
צווייטע טייל וועלכע דארף דורכגעפירט ווערען
פון אונזערע אָרטאָדאָקסישע וואָרט זאָגער מיט
דער הילף פון רבנים, און דאָס איז די איינ-
ריכטונג פון פאַסיגע בתי טבילה.

מען דארף פאַרריכטען די שוין עקזיסטירענ-
דע מקואות אין שטאָדט, מאַכען זיי אַנגענעה-
מער, צוגאַנגבאַרער, און צוגעבען אין זיי די
איינריכטונגען וועלכע עס פעהלען אין מאַכע
פון זיי; מיר דארפען בויען נייע בתי טבילה
אין די געגענדען וואו אַזעלכע זיינען ניטאָ,

פון דער מהעטיגקייט פון ועד הרבנים

די אלגעמיינע אספה וועגען טהרת המשפחה

טען מיט אלע כחות אַז אין ניו יאָרק זאָלען
געשאפען ווערען נייע שעהנע מקואות אין
אַנגעבען זייער גאַנצע צייט אין דעם חודש
כסלו, אַז דער קאַמפּיין זאָל זיין אַן ערפאָלג.
בעלי בתים, פאַרשטעהער פון חסידישע מנינים,
פון פרויען סאָסייעטיס האָבען זיך געפּלעדזשט
צו שאַפען גרויסע סומען פאר דעם צוועק און
עס איז אויפ'ן אָרט געזאַמעלט געוואָרען אין
פּלעדזשעס צעהן טויזענד דאָלאַר. מיט גרויס
פייערליכקייט איז פּראָקלאַמירט געוואָרען אַ

אַ גרויסער מיטינג פון ניו יאָרקער ראַבי-
נאָט, אדמו"רים און בעלי בתים איז פאַרגע-
קומען מיטוואָך, פ' וישלח, אין בראָדוויי
סענטראַל האַטעל אין פאַרבינדונג מיט דעם
קאַמפּיין פון טהרת המשפחה. רעדעס זיינען
געהאַלטען געוואָרען פון רבנים, אדמו"רים און
בעלי בתים. אלע האָבען אַפּעלירט צו ארביי-

פארביגע ווערטער האָט ער אויפגעפאָדערט דעם „ועד הרבנים“ אָנגעהן מיט זיין הייליגער אַר-בייט וואָס עס וועט געוויס ריכטיג אָבנעשאַצט ווערען פון אַרטאָדאָקסישען עולם און וועט זיין אַ גרויסער ערפאָלג.

הרב פייוועלזאָהן, דער מנהל פון ועד הרבנים האָט איבערגעגעבען אַ לענגערען בעריכט ווער גען די צוגרייטונגס ארבייט פון ועד הרבנים צו דעם קאמפּיין און ווי אזוי עס זיינען פער-קניפט געוואָרען אונטערהאַנדלונגען מיט אַ גרויסער רייכער פירמע, וועלכע איז גרייט צו אינוועסטען פופציג טויזענד דאָלאַר און אויפ-בויען אַ פראַכטפולע אויסגעשטאַטעטע צענטראַל-לע מקוה און בעט פון ועד הרבנים איהר אַנט-קענען קומען מיט אַ געוויסער סומע. ער האָט אויך איבערגעגעבען אַז מיט די אַנדערע פופציג טויזענד דאָלאַר איז מעגליך אויסצובויען נייע מקוואות אין אַזעלכע סעקשאַנס וואו זיי זיינען אין נאַנצען ניטאָ ווי פֿלעטבוש, וועסט בראַנסקס, איסטערן פאַרקוויי א. ז. וו. נאָכדעם ווי ער האָט פאַרנעלייענט אַ פייערדיגען אויפרוף, איז פראַקלאַמירט געוואָרען דער קאמפּיין פאַר הונד-דערט טויזענד דאָלאַר אַלס טהרת המשפּחה פאַנד, און אַלע שוהלען, קלויזען און מנינים זיינען אויפגעפאָדערט געוואָרען צו מאַכען אַפּיעלס אין משך פון חודש כסלו פאַר דעם פאַנד.

מר. זאָן אַ אָנגעזעהענער און חשוב'ער איד פון איסט סייד ניט איבער אַז אייניגע חסידישע שטיבלעך דאון טאון האָבען זיך שוין פערבונד-דען צווישען זיך צו ארבייטען פאַר דעם צוועק און איין שטיבעל פון 21 סאָפּאָלס סטריט האָט שוין געקראָגען 1,500 דאָלאַר און אויך די שטיבעל איז מאַנטנאַמערי סטריט און גערער שטיבעל וועלען שאַפען היבשע סומען אזוי אַז מען קען האַפען פאַר גרעסערע סומען פון איסט סייד. ער זאָגט צו אין נאָמען פון אַ סך קלויזען אין איסט סייד צו ארבייטען מיט אַלע כחות פאַר'ן ערפאָלג פון קאמפּיין.

פרויען פאַרשטעהער פון שומרות הדת פון איסט ניו יאָרק האָבען צוגעזאָגט אַז זיי ווע-לען שאַפען מינדעסטענס 500 דאָלאַר.

הונדערט טויזענד דאָלאַרדיגער קאמפּיין פאַר'ן טהרת המשפּחה פאַנד, וואָס זאָל ערמעגליכען אויסצובויען שעהנע מקוואות אין אַלע סעק-שאַנס פון ניו יאָרק.

גלייכצייטיג איז פראַקלאַמירט געוואָרען אַז חודש כסלו און איבערהויפט חנוכה צייט זאָל לען גענצליך געווידמעט ווערען נור צו דעם צוועק און אין אַלע שוהלען, מנינים און קלוי-זען זאָלען געמאַכט ווערען אַפּיעלס און אָבנע-האַלטען ווערען מאַסמיטיגען.

הרב ישראל דושאוויץ האָט דעם מיטינג געעפּענט מיט אַ שעהנער רעדע וואו ער האָט זיך אָפּגעשטעלט ווי ווייט די זאך פון טהרת המשפּחה איז פאַרלאָזען און פאַרנעמען. ער האָט אויך געשילדערט די גרויסע ארבייט וואָס דער „ועד הרבנים“ האָט אונטערגענומען צו באַזייטיגען דעם גרויסען איבעל אין רעליגיעזען אידישען לעבען.

דערנאָך האָט ער פאַרגעשטעלט האדמו"ר פרידמאן, דער באיאנער רבי, איינער פון פרע-זידיום פון אגודת האדמו"רים וועלכער האָט צוגעזאָגט מיטצוארבייטען צוזאַמען מיט'ן „ועד הרבנים“ אין דער הייליגער זאך און אַז די אגודת האדמו"רים וועט מאַכען פאַר איהר ציעל אַז דער קאמפּיין פאַר טהרת המשפּחה זאָל געקרוינט ווערען מיט ערפאָלג.

זאכליכע קורצע רעדעס האָבען געהאַלטען אדמו"ר פערלאָוו, די רבנים בוימעל, ביק, טע-לושקין, סילווערמאן, אשר ניסן לעוויטאן, און אַנדערע וועלכע האָבען אריינגעטראָגען פראַק-טישע פאַרשלאַגען ווי דעם קאמפּיין אַמבעסטען און אַם ערפאָלגרייכסטען דורכצופיהרען.

הרב זיכערבערג, פון פיטסבורג, האָט דער-צעהלט די פערזאמעלטע אַז ער איז עקסטרא געקומען צום מיטינג פון פיטסבורג, ווייל ער בעטראכט די דאָזיגע פערזאמלונג פאַר אַ גרוי-סער פאַסירונג אין אַרטאָדאָקסישען לעבען אין אַמעריקא און אַז די נייעס אין „מאַרנען זשור-נאַל“ אַז דער ועד הרבנים געהט פראַקלאַמירען אַ טהרת המשפּחה פאַנד האָט געמאַכט אַ אונ-געהייערען רושם אין דער קאָנטרי און מיט

רען דער יכוד פון דער פאראייניגונג דורך די שטיבלעך וועלכע זיינען געווען אָנוועזענד. עס איז אויסגעקליבען געוואָרען אַ קאָמיטע פון וויכטיגע בעלי־בתיים, וואָס האָט זיך אונטערנומען צו באַזוכען אַלע מיטינגען פון די פאַרשידענע שטיבלעך און זיי צוציהען צו דער פאַראייניגונג. עס איז אויך באַשלאָסען געוואָרן רען אַז אַלע וואָך, שבת־צורנאָכט, זאָלען אָפּגע־האַלטען ווערען רעגעלע מיטינגען אין בית־החסידים דפוילען, 11 מאָנטאָמערי סטריט, און מען זאָל גלייך צוטערעמען צו פּראַקטישע אַרבייט.

אייניגע שטיבלעך אָנוועזענד ביים מיטינג האָבען פאַרזיכערט, אַז זיי וועלען יעדע שאַפּען צו טויערנד דאָלאַר און מעגליך מעהר. אין אַ זעהר געהויבענער שטימונג האָט זיך דער מיטינג געשלאָסען.

אַ מאָדערנע מקוה וועט אין גיבען געבויט ווערען אין באַראַ פאַרק

אויף אַ פאַרזאַמלונג פאַר דעם צוועק צו באַזאָרגען די אָרטאָדאָקסישע קהילה פון באַראַ פאַרק מיט אַ פּאַסיגער כּשר'ער מקוה, האָבען די רבנים פון איבער 30 שולען אין דיזער געגענט זיך פאַראייניגט און זיך פאַרפליכטעט צו געבען זייער שטיצע פאַר דעם דאָזיגען נויטיגען און הייליגען צוועק.

לויט די פינאַנציעלע שטיצע וואָס די באַראַ פאַרקער איינוואוינער האָבען געגעבען, וועט זיך באַלד אָנפאַנגען דער געבוי פון דער מקוה, ווייל די אונטערנעהמונג האַלט נאָך ביים אָנגפאַנג איז שוין די סומע פון \$2500 בייגעשטייערט געוואָרען.

די שולען פון באַראַ פאַרק האָבען אָפּגעגעבען דעם גאַנצען חודש כּסלו פאַר אַפּיעלס אין די שולען צום פּובליקום צו מאַכען דעם ראָזיגען הייליגען צוועק ערפּאָלגרייך.

די דאָזיגע מאָדערנע מקוה וועט, צווישען די פּיעלע אַנדערע זאַכען, האָבען אייניגע פּריי-

מר. הורוויץ דער פרעזידענט פון טהרת המשפחה קאָמיטע פון יאָנג איזראעל ערקלערט אַז יאָנג איזראעל וועט קאָאָפּערירען מיט אַלע מעגליכקייטען אין דער זאַך און וועט העלפען שאַפען דעם פּאַנד. ער ניט איבער אַז עס ער זיכטירט אַ גרויסע סאָסייעטי פון יונגע מענער און פרויען אין איסטערן פאַרקוויי, וואָס אַרבייט זעהר טיכטיג פאַר טהרת המשפחה און אין נאָמען פון דער סאָסייעטי ניט ער איבער אַז זיי נעמען זיך אונטער צו שאַפען \$5,000 פאַר'ן פּאַנד. דאן ווערט אויסגעקליבען אַ קאָמיטעט וועלכער דאַרף די גאַנצע אַרבייט אָנפיהרען, די פּאָלגענדע רבנים און אדמו"רים זיי נען אריין אין קאָמיטעט: דושאָוויץ, ביק, פיימער, טעלושקין, משה צבי ראבינאָוויץ, מאנאסטרישצער רבי, באיאנער רבי, ווי אויך דער רבי שניאורסאָן טווערסקי, טאלנער־וויזניצער רבי, בוראק, בוימעל, לערנער, בריל, לעוויטאן, דר. יאָנג, דר. הערבערט גאָלדשטיין, הענקין, פיינעלזאָהן, פערלאָוו, קנייהניטשער רבי, סקווידער רבי, קיעווער זלאָטשאָווער רבי, רבי לוקשטיין, אוואלענקא, קאהאן און ר' בענס. טרעזשורער מר. מענדעל גאָטעסמאן.

מיט פיעל בענייטערונג האָט זיך דער מיטינג געשלאָסען.

חסידישע שטיבלעך פאַראייניגען זיך פאַר טהרת המשפחה

אַן איינדרוקספולער מיטינג פון פיעלע פאַרשטעהער פון חסידישע שטיבלעך דאן־טאון איז פאַרגעקומען אין אָפּים פון „ועד־הרבנים". די חסידישע אידען, מיט זייער גרויס התלהבות און ברען, האָבען זיך די ערשטע אָפּגערופען אויפ'ן רוף צו העלפען פאַרשטאַרקען אין אונטער שטאַט טהרת המשפחה.

עס איז באַשלאָסען געוואָרען צו אָרגאַניזירען און פאַראייניגען אַלע חסידישע שטיבלעך אויף דער איסט סייד פאַר דעם צוועק פון טהרת המשפחה. עס איז גלייך געלייגט געוואָר-

אברות

ביום ב', כ"ג כסלו, אבדה הרבנות אבדה שאינה חוזרת בהלך מאתה הרב ר' יעקב אליעזר סילמן ז"ל, רב שמלכד גדלו ושקידתו הרבה בתורה הי' מוסר נפשו על דברי תורה, ולחם בחרף נפש עבור כל דקדוק של ד"ת וד"ס, כעולמו עמד על דעתו ובקנאה גדולה עמד נגד פשרות בתורה ומצוות. מעטים ולא מאושרים ביותר הי' חייו. אך נ"ט שנה חי ועזב את עולמו. גדולה האבדה לאלמנתו ולבניו היקרים, גדול כאבם, וגדולה האבדה לרבנים ולישראל בכלל. השי"ת ינחם את כל מתאבליו בתוך אבלי ציון וירושלים.

ביום ג', י' כסלו, שבק חיים אחרי מחלה ממושכה הרב ר' צבי ארינשטיין ז"ל, מי שהי' מזכיר ועד הרבנים דנ"י, רב צנוע ומצוין במעשיו ובמדותיו התרומיות, אהוב ונחמד לכל מכיריו ונקטף מאתנו בשנות עלומיו. גדול השבר לאלמנתו ולכל משפחתו, וביחד אתם אנו מבכים את מותו. השי"ת ינחם את כל מתאבליו בתואציו"ש.

וואט מקואות, אן „אויף בוירנינג“ באהייצונגס סיסטעם, „עיר קאנדישאָנינג“ און קאָלירטע טייל, אַ ביוטי פּאַרלאָר, פּאַרוויילונגס רומס, פּריוואַט שאווערס און פּריוואַט באַטהרוּמס. די מקוה וועט זיין אויף 52 טע סטריט, צווישען 13 טע עוועניו און ניו יטרעקט עוועניו, אין סאַמע האַרץ פון באָראָ פּאַרק.

די רבנים פינקעלשטיין, מ. א. קאפלאן, פערמאס, שען, שיי, ש. ק. מירסקי, ה. מ. וואַהלבערג, שפּיראָ, טווערסקי און פּיעל אַנדער רע ניבען זייער שטיצע.

ועד הרבנים פראטעסטירט

דער ועד הרבנים פון ניו יארק האט ארויסגעלאזט אַ שאַרפען פּראָטעסט נעגען דעם שוּחט ר. בערל, אַ שוּחט פון די בראַנסק, וועלכער איז אַרויסגעטראָטען פאַר דער באַאָר און אַלדערמען לעצטע וואָר נעגען דער כשרות היטחה פון ועד הכשרות.

דער ועד הרבנים האַלט עס פאַר אַ חילול השם און מוראַריגע עולה נעגען כשרות.

אין דער אַלטער היים, זאנט דער ועד הרבנים, וואַלט אַזא עולה ניט פאַרשוויגען געוואָרען. אַ שוהט האַט שטענדיג געטוט צייגען זיין רעספעקט פאַר'ן ראַבינאַט. דער ועד הרבנים טראַנט דערפאַר אַרויס אַ שאַרפען פּראָטעסט נעגען אַט דער אַאָנדלונג וואָס ווערט באַ- צייכענט אַלס פּשוטע מסיירה אויפ'ן ראַבינאַט.

הרב ר' שמואל ברוך שולמן מירושלים (וכן היא כתבת) זוכה איתנו לפעמים תכופות בקונטרסיו על חיי הגרא"י קוק זצ"ל ובכרונותיו וספוריו הנלהבים ומלהבים, וגם הפעם שלח לנו את קונטרסיו „עולת ראי“ „אגרות ראי“ „ראי עלאה“, „ראי עשירית“, „אש דת“, „מילי דהספירא“ על הגרא"י זצ"ל, וספורו „סזכרונות בני ישיבה“. הרוצה לזכות בהם יפנה עפ"י הכתבת המערכת.

מודעה רבה לאורייתא

בבית הדפוס שלנו אנו מדפיסים כל מיני ספרי פלפול ודרוש בהודו היותר גדול, והמהברים המדפיסים אצלנו ספריהם, שבעים רצון באופן היותר טוב.

GINSBERG LINOTYPING CO., 63 Suffolk Street, New York, N. Y.

זועתק וחוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

צ"י חיים תשס"ב

כּוּם שֶׁל כּרמל

הוא דבר טוב בכל עת ובכל זמן, כי היינות המשובחים האלה מכניסים את השמחה במעוננו. לא זו, אף זו: פרי עבודת המכבים בזמן הזה יוצר בנפשנו את הלך-הרוח האמתי של המכבים או בימים ההם, אבל בכדי למעום את מעם הכרמל האמתי, עליכם לפנות ישר אל

חביתו לתוצרת הארץ

המקור היחידי והמרכזי לפרי הארץ בכלל וליינות כרמל המוכאים בבקבוקים התומים ישר מיקבי הנדיב הידוע בראשון לציון, כפרט.

זוהי לד האות:

כל בקבוק ובקבוק נושא עליו את שם הסוכן היחידי

י. מ. קובאלסקי

הכניסו את השמחה — „אין שמחה אלא ביון" — במעונכם.
פנו אל:

PALESTINE HOUSE — J. M. KOWALSKY

10 West 28th Street, New York

Tel. LExington 2-6263

means 100 percent sanitation. I also advocate the construction of bath houses where this ritual is to be performed to contain a beauty salon, and rest room.

I feel that a mikvah and a bath house so constructed as outlined above and the rules of abstinence that go with it, will give the individual health, and a concentrated cleanliness that is godliness and love that never degenerates into a tragedy, also a life long happiness and devotion.

Of course it goes without saying that the irrigator is a very handy implement for a superficial cleansing, to be used at any time after the night of an immersion.

The bath of immersion is to be used by married women only. Virgins are exempt.

MARRIED LIFE OF THE OBSERVANT JEW

From the book "The Secret of the Jew"

By RABBI DAVID MILLER

To the observant Jew, married life never becomes stale; there is no place for monotony to enter. Husband and wife in most cases remain attached and faithful to each other until death separates them. This explains why, among the sensational separations, and family tragedies so prevalent today, Jewish names are not noticeable.

Apparently, under Jewish law, a man is permitted to divorce his wife at will, for any reason. In spite of this, it is astonishing to observe the very minimum of divorce among Jewish people—less than that of any other race. And in most cases, that minimum of unhappy Jewish families is of the non-observant Jews; that is, those who do not practice the precepts of Nidah-Tvilah. They, consequently, invite all the discord, ills and troubles of family life.

The observant Jew who follows the doctrine of Nidah-Tvilah has no reason or desire to divorce his wife for a more beautiful and attractive woman, because his wife *to him* is always the most beautiful woman on earth. The allegiance, love (not passion), honor, respect, devotion, and sacrifice of Jewish husbands and wives to and for each other grow stronger with age.

Therefore, for safety against misery and destruction by monotony, the Jewish religion should be practiced. For the insurance of home and happiness, that one may not become repulsive to and be discarded by his mate because of fading beauty and attraction, and to safeguard the future of the other members of the family, the Jewish prescription Nidah-Tvilah must by all means be observed. This remedy has been tested for ages and has proved a preventive and sure cure for most of the miseries, misfortunes and tragedies of married life.

It must be remembered that it takes the proper observance of the rules of Nidah-Tvilah to enjoy in full the advantages of a happy married life, and to exempt from the tax of monotony. It is not merely the abstinence from marital relations for part of the time that accomplishes the results. There is an *invisible*, mysterious element in that precept which electrifies the enjoyment, beauty and glory of married life. Life is not the matter that we perceive with our senses. We see only the shell, the outer casing. The real forces we have not as yet located, and in all probability, they never will be isolated; the same is true of the advantages of the rites of Nidah-Tvilah.

The full, unconditional surrender of a woman to the magic power of Nidah Tvilah is necessary before she can reap the harvest. It will not yield its crop until the rules of Nidah-Tvilah, described in another chapter of this work, are completely followed.

Nidah-Tvilah and home happiness are close relatives. They go hand in hand. One follows the other. They stand and fall together. If you do not already enjoy the blessing of the observance of Nidah-Tvilah, why deprive yourself? Happiness, in the mantle of Nidah-Tvilah-Mikvah, is knocking at your door.

male time to regain his vitality. A third advantage, the twelve or fourteen days of abstinence causes harmony, love, and anxiety of the male for his mate, also after this period the woman is in her prime and full bloom, and fully recuperated from her menstrual malady. Her mate by that time has regained his vitality and his sexual interest has been renewed. When fertilization takes place under such favorable conditions, it naturally results in the most selective seeds and products. The thrill, the stimulant and savor of married life can be attained only by practicing abstinence, at the proper time according to the precepts of our sages, which is also physiological. The prime factor during the sexual act is cleanliness. One of the most important things to consider and observe in the maintenance of desirable sex relations, is scrupulous personal cleanliness. The excretions of the body are offensive and emit disgusting odors. This is particularly true in the genital organs. These excretions rapidly accumulate and become obnoxious, and their presence, which is usually only noticed at times when congress is intended, almost invariably creates unfavorable impressions which are associated with the individual, as well as with the act itself. To prevent disgust for both, clean habits must at all times be observed. It has been proven scientifically that there is uterine activity at the time of sexual congress, especially when the woman has an orgasm. A rhythmical contraction and dilatation of the (cervix) mouth of the uterus occurs and at the time of the climax there is a gush of mucous from the uterine cavity. This being the case the usual plug of mucous at the mouth of the uterus, may be loosened during copulation and expelled, at the time of the climax. The plug being decomposed and full of bacteria of all kinds produces a terrific foul odor. How repulsive it would then be for both parties concerned. Would this be hygienic and healthful? We are convinced scientifically that the position of the womb in the pelvic cavity is normally anti-flexed, so designed by the Creator, the cause for which no scientist can explain I presume.

The fact is that the entire body (uterus) is developed along a curved line so that the normal position of the mouth of the womb looks backward and at right angles to that of the vagina

or birth canal. How, in heaven's name, will any kind of cleansing with an irrigator reach the mouth of the cervix to loosen any mucous plug that may be there? In that case the irrigator would clean the neck of the womb, the portion between the cervix and the uterine body. On account of this and other abnormal positions that the womb is likely to undergo due to its being suspended in the pelvic cavity. The Creator ordered the ritual bath of immersion, so that drainage would be proper and healthful. We were instructed to construct a vessel with its proper dimensions and contain the proper amount of water, so that the individual is able to stand comfortably in it and immerse. The woman while in a standing position in the mikvah, with her body forward, her hands held open, not clenched, and her lower limbs a little apart, ducks. This, by natural gravity and the resulting pressure of her movements, forcing a large amount of water to enter her vaginal canal, which consequently delates, especially, when accompanied by a very strong movement of the body. This may also straighten the position of the womb and force a thorough cleansing of all crevices and openings within. The value of such a cleansing can never be obtained with an ordinary syringe or irrigator.

The ritual bath (mikvah) as it is today, is more hygienic to me than any beautiful constructed pool. It may appear sanitary to the eye, but in principle is not sanitary with all that sanitation implies. Still the finest of aristocracy bathe in them, thirty or fifty people at a time. There is no preliminary cleansing, it is merely undressing and the downing of a bathing suit. Is this hygiene? According to the Mosaic laws, the ritual bath is preceded by a regular bath in a bath tub with a thorough scrubbing of every part of the body, the nails of the hands and feet are cut or manicured, and lastly, the immersion in the mikvah. Individually the women immerse one at a time so that she gets her internal bath which is very thorough. In the manner explained, surely the principle and the present-day mikvah is more hygienic than our modern pools, because they require no previous cleansing. Of course, for many other reasons I certainly advocate better constructed mikvahs with fresh water for every individual who uses same, it

A SUGGESTION OF RABBI H. GOLDSTEIN

Dear Rabbi Feiwelson:

I am sending herewith the suggestion I made at the very timely conference that the Vad Horabonim had in behalf of Jewish Family Purity Life.

I believe that all our Orthodox rabbis should sign an agreement with each other, whereby we promise not to perform a wedding ceremony unless the bride, if she is able, will promise to go to the Mikvah.

I appreciate that there are many difficulties that may occur to the minds of many, at his suggestion, but the good that will accrue therefrom, will certainly outweigh the evils therefrom.

I realize that some will go to a Chazan or non-orthodox rabbi for the wedding ceremony. While this may happen in a small number of cases, the over-whelming majority of young people, as well as parents, want an authentic rabbi to perform the wedding ceremony.

It might interest your readers to know that the late Rabbi Isaiah Levy as well as "Lehavdil ben maisim le chaim," Rabbi Leo Jung and I have agreed not to perform a wedding ceremony unless the bride promises us to go to Mikvah.

It is true that I have lost, from time to time, a number of ceremonies, but I have been amply repaid by the religious satisfaction that a number of women would not have gone to mikvah, but who have attended this all-important religious duty because of this requisition that I make.

Of course, in addition to this suggestion, educational propoganda and attractive places for clean mikvahs are essential.

I pray that your efforts will not merely be temporary and sporadic, but that they will grow stronger as we grow older.

With kindest personal regards and esteem, I am

Cordially yours,

HERBERT S. GOLDSTEIN

TAHAROTH HAMISHPOCHO

By JACOB SMITHLINE, M. D.

Science has certainly stamped its approval upon the teachings of Moses and the Sages with regard to the unclean woman, a (Nidah). Medical literature teaches us that sexual congress be refrained from during the time when the uterine mucose degenerates and regenerates, and if strictly followed it conserves the woman's natural faculties and prolongs her attractiveness. If the rules pertaining to abstinence are not upheld, it would, in the first place be unesthetic and unhygienic; secondly, it leads to congestion of the woman's genital organs. They suffer from inflammation and tumors at the mouth of the womb. Most diseases of the generative female organs are followed by nerve disorders, and I traced these to conjugal relations, or sexual excitement stimulated by contact, such as young married couples carressing, kissing and sleeping in one bed, etc. These act as attributes during the abstinence periods; all of which is physiologically prohibited for two reasons: first, because the man's battle for purity becomes a harder one to fight; secondly, this ungratified sex stimulation and excitement does most harm to both male and female than excessive sexual congress. During the time of abstinence sex subjects are not good things to dwell upon. Desire is more psychical than physical, and can be produced or allayed by the thoughts. "We are the sum of our thoughts." Sex desire cannot be subdued by trying to analyze the sensation, but by holding the thought upon some intense subject, by reading some absorbing book, or at night by fixing the mind upon a text and analyzing it. It is of great help to try to grasp the idea of omnipresence, omnipotence, omniscience, in God and of divinity and immortality in man. These thoughts expanded and worked out in detail are big enough to dispel all other thoughts and one is enabled to grasp the truth that she or he is soul, not body and that very desire of the body may be governed by the soul.

Abstinence has a threefold advantage. First, for the monthly repair, secondly, to give the